

Centrum judaistických studií Kurta a Ursuly
Schubertových

Filozofická fakulta

Univerzita Palackého v Olomouci

Bc. Nina Černochová

Obraz otce v poválečné židovské literatuře

Diplomová práce

Olomouc 2016

Vedoucí diplomové práce:
Mgr. Daniel Soukup, Ph.D.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a uvedla v ní předepsaným způsobem všechny použité prameny a literaturu.

V Olomouci dne .....

Poděkování

Chtěla bych tímto poděkovat Mgr. Danielu Soukupovi, Ph.D., za odborné vedení, rady a vstřícnost při vypracování této diplomové práce. Velký dík také patří celému kolektivu CJS Kurta a Ursuly Schubertových za velmi vstřícný postoj ke studentům v průběhu studia, který rozhodně není samozřejmostí.

Obsah

ÚVOD	5
1 Autoři	7
1.1 Irena Dousková.....	7
1.1.1 Tvorba.....	8
1.2 Kateřina Sidonová	10
1.2.1 Tvorba.....	11
1.3 Jan Faktor	11
1.3.1 Tvorba.....	13
1.4 Karol Sidon	14
1.4.1 Tvorba.....	16
2 Analýza vybraných děl	19
2.1 Irena Dousková: Goldstein píše dceři.....	19
2.1.1 Otec znovuobjevený	22
2.2 Irena Dousková: Hrdý Budžes	26
2.2.1 Otec nemilovaný.....	29
2.3 Irena Dousková: Oněgin byl Rusák.....	31
2.3.1 Otec a jeho kořeny.....	34
2.4 Irena Dousková: Darda	37
2.4.1 Otec poznáný.....	39
2.5 Kateřina Sidonová: Jsem Kateřina.....	41
2.5.1 Otec vzdalující se.....	44
2.6 Jan Faktor: Jiříkovy starosti o minulost	46
2.6.1 Otec organický	49
2.7 Karol Sidon: Sen o mém otci	51
2.7.1 Otec z obrazu.....	54
ZÁVĚR	58
Seznam použité literatury.....	61
Anotace	65

ÚVOD

O tématu otcovství již bylo napsáno nespočet prací, které zkoumají otce z pohledu psychologie, sociologie, ale i teologie nebo práva. Oproti tématu matek, jež je hojně zpracováno i z hlediska literárního, stojí téma otců mírně v pozadí. Jedinou ucelenou prací, která se věnuje otcovství i v české literatuře, je česko-polská publikace *Od patriarchy k tatínkovi: Západoslovanské modely otcovství*¹ vydaná univerzitou v Hradci Králové.

Ačkoliv česká literatura nabízí velké množství neprozkoumaného materiálu s tématem otcovství, tato diplomová práce se zaměří pouze na obraz otce v poválečné židovské literatuře. Definice židovské literatury není zcela jasná, nabízí se několik možných kritérií, dle nichž lze tuto literaturu klasifikovat – tematika, původ autorů, jazyk díla; ne vždy jsou definice shodné. Pro potřeby diplomové práce proto upřesňujeme definici „české židovské literatury“, kam zahrnujeme autory židovského původu, kteří působí v českém literárním prostředí. Jedná se o autory píšící česky, jeden autor píše současně i v němčině. Prostor je věnován jejich dílům, ve kterých se v menší či větší míře objevuje židovská tematika.

Korpus primární literatury k analýze postavy otce tvoří tyto tituly: *Goldstein píše dceři*, *Hrdý Budžes*, *Oněgin byl Rusák* a *Darda* Ireny Douskové, *Jsem Kateřina* Kateřiny Sidonové, *Jiřikovy starosti o minulost* Jana Faktora a *Sen o mém otci* Karola Sidona. Představení autorů bude věnována první kapitola. Nabídnuté biografie mohou být užitečnou pomůckou při analýzách děl, která sami jejich autoři nazývají jako autobiografická. Opomenuta nebude ani jejich další tvorba, považujeme za nutné ji zmínit k nastínění kontextu analyzovaných děl.

Další kapitola představí vybraná díla podrobněji. Nejprve se budeme zabývat širšími souvislostmi děl jako osobních výpovědí autorů, pracovat budeme mj. s rozhovory s autory. V následné analýze se zaměříme na postavy otců ve vybraných

---

¹ FILIPOWICZ, Marcin Łukasz, ed., KROLAK, Joanna, ed. a ZACHOVÁ, Alena, ed. *Od patriarchy k tatínkovi: západoslovanské modely otcovství*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008.

prózách, na závěr pak budou společné prvky, které se v průběhu analýz objeví, konfrontovány.

Cílem práce je poskytnout ucelený obraz otce, vztahu otec – dítě ve zvolené literatuře a najít společné jmenovatele, jsou-li přítomny. Poznatky, které vyplynou na základě zevrubných analýz postav otce, budou představeny v závěru práce.

1 Autoři

Mezi autory, jejichž díla budou analyzována, jsou zařazeni Irena Dousková, Kateřina Sidonová, Jan Faktor a Karol Sidon. Všechny autory spojuje židovský původ (vždy pouze po jednom rodiči, tedy po matce, či otci), což se tematicky i motivicky odráží v samotném díle. Co se týká datace jejich tvorby, všichni z autorů publikují v současné době, z analyzovaných knih jsou všechny vydány po roce 1990, vyjma Sidonovy prvotiny z roku 1968. Všechny tituly jsou do jisté míry autobiografické, i samotní autoři je tak prezentují. Dalším pojítkem je fakt, že všichni autoři vyrůstali v rozvedených rodinách, kdy jeden z rodičů byl nevlastní. Každého ze spisovatelů se rovněž dotkla emigrace, ať už vlastní či nejbližších rodinných příslušníků, a v některých případech se to odrazilo v jejich tvorbě, jak může čtenář posléze srovnat. Pořadí autorů je dáno sestupně chronologicky dle jejich roku narození. Stejně tak jsou seřazena i díla v analytických kapitolách.

1.1 Irena Dousková

Z představovaných autorů je Irena Dousková bezesporu nejznámější osobnost mezi laickou veřejností, což si zasloužila především díky dramatině prózy *Hrdý Budžes* v hlavní roli s Bárou Hrzánovou. Za bezmála dvě desetiletí stihla vydat několik titulů, její tvorba je bedlivě sledována jak čtenáři, tak literárními kritiky.

Autorka se narodila v Příbrami (nar. 1964) v divadelní rodině (matka a otčím působili v příbramském divadle), během dospívání se rodina přestěhovala do Prahy. V dětství nesla autorka jméno po biologickém otci – Freistadtová, to si však ještě před dospělostí změnila na dívčí příjmení své matky – Dousková. Divadelní režisér Petr Freistadt pár měsíců po narození dcery emigroval do Izraele. Pocházel z židovské rodiny, z níž jako jediný přežil válku. Po stěhování z Příbrami v roce 1976 autorka studovala v Praze gymnázium a posléze absolvovala Právnickou fakultu Univerzity Karlovy (1989). Nicméně právnické činnosti se Dousková nikdy nevěnovala. Po studiu pracovala jako dramaturgyně v kulturním středisku v Praze, později se živila převážně jako novinářka, např. v *Mladé frontě*, *Svobodném hlasu*,

v časopise *Maskil* (vydává židovská kongregace Bejt Simcha). Momentálně pracuje jako spisovatelka z povolání.²

Po svém židovském původu se spisovatelka začala pítit kolem čtrnáctého roku života:

„V pubertě jsem si uvědomila, že i já jsem tak trochu Židovka, a začala jsem se zajímat o své židovství. Vrhala jsem se na všechnu dostupnou literaturu a přes tohle jsem se dostala zpátky k otci. Nevím, jestli jsem si ho idealizovala, ale každopádně ve mně rostla zvědavost a touha ho poznat. Možná jsem chtěla poznat hlavně sama sebe. Měla jsem pocit, že je ve mně prázdné místo.“³

V šestnácti letech se rozhodla navštívit pražskou židovskou obec, do které nebyla přijata, protože měla židovský původ pouze po otci – pro ortodoxní obec tedy nebyla dle halachy Židovkou a musela by konvertovat. Nakonec v 90. letech vstoupila do liberální židovské obce.⁴

1.1.1 Tvorba

Ve světě literatury se Irena Dousková poprvé objevila v roce 1988, a to jako básnička. Byla členkou literárně-dramatického spolku LiDi,⁵ který založila spolu se svými spolužáky z gymnázia Lucíí Lomovou (která se v současnosti podílí na ilustraci knih Douskové), Janem Reinischem a Petrem Ulrychem. Spolek vystoupil v literární kavárně Viola či na Mini-festivalu DAMU. V roce 1988 vydali vlastním nákladem *Almanach Spolku LiDi*, tři roky poté vznikla v nízkém nákladu společná sbírka *Kadění* (název byl narážkou na edici prvotin *Laděni*, kterou vydávala *Mladá*

---

² PŘIBÁŇOVÁ, Alena. Irena Dousková. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1637&hl=irena+douskov%C3%A1>

³ NĚMEČKOVÁ, Alena. První báseň se jmenovala prase, říká autorka hry Hrdý Budžes.

Ona iDnes.cz [online]. [cit. 2016-02-26]. Dostupné z:

http://ona.idnes.cz/prvni-basen-se-jmenovala-prase-rika-autorka-hry-hrdy-budzes-p4t-/spolecnost.aspx?c=A081130_183017_ona_ony_ves

⁴ JARÁ, Dana, VERECKÁ, Tereza. Mé knihy nejsou jen veselé. *LitENky*, roč. 2005/2006, č. 5-6/20. [online]. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://litenky.ff.cuni.cz/clanek.php/id-1547>

⁵ Zkratka znamená literárně-divadelní spolek.

fronta),⁶ z recese vytištěna na role toaletního papíru. Oficiálně byla sbírka vydána pod názvem *Pražský zázrak* (Pražská imaginace, 1992). Samostatně autorce vyšla básnická sbírka *Bez Karkulky*⁷ (Druhé město, 2009).

Autorka se věnuje především tvorbě prozaické, výrazné postavení v její tvorbě mají žánry střední epiky, konkrétně povídka a novela.⁸ Z textů je zřejmá autobiografičnost, osobní zkušenosti a také autorčin zájem o judaismus. Židovské motivy se objevují ve většině děl, s výjimkou nejnovějšího románu *Medvědí tanec* (Druhé město, 2014). Prvotina *Goldstein píše dceři* (Melantrich, 1997) vykresluje vztah otce žijícího v Izraeli a dcery dospívající v socialistickém Československu, která se s otcem zatím nikdy neshledala, a právě pomocí dopisů se otec s dcerou snaží navázat kontakt a setkat se s ní. Rok po debutu byla vydána kniha *Hrdý Budžes*, na níž navazuje titul *Oněgin byl Rusák* (Druhé město, 2006) a *Darda* (Druhé město, 2011). Tato volná trilogie, stejně jako prvotina, je silně autobiograficky laděná (více k jednotlivým titulům v příslušných kapitolách).

Novela *Někdo s nožem* (Hynek, 2000) je komponována formou deníku, kde hlavní hrdinka prožívá partnerskou krizi. *Doktor Kott přemítá* (Petrov 2002), povídkový soubor, sestávající z dvanácti samostatných textů, poukazuje na nedokonalost lidských vztahů v současném světě. *Čím se liší tato noc* (Petrov, 2004) obsahuje devět baladicky laděných příběhů zasazených nejen do dvacátého století, ale i hlouběji do historie, což je u tvorby autorky ojedinělé. Bohatě ilustrovaný cyklus povídek *O bílých slonech* (Druhé město, 2008) se odehrává v malé vesnici během jednoho týdne, kdy se naplňuje dětské rozpočítadlo „Šťěstí, nešťěstí, láska, manželství, panenka, kolébka, hraběnka, smrt“.⁹ Dopusud posledním vydaným prozaickým titulem Douskové je již výše zmíněný *Medvědí tanec* věnovaný konci života spisovatele Jaroslava Haška. Začátkem tohoto roku publikovala autorka sbírku *Napůl ve vzduchu* (Druhé město, 2016).

---

⁶ CHUCHMA, Josef. Irena Dousková píšící ve verších – žádná legrace. In: *IDNES.cz: Kavárna online* [online]. [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/irena-douskova-pisici-ve-versich-zadna-legrace-fqe-/kavarna.aspx?c=A091009_155040_kavarna_vel

⁷ Motiv Karkulky se lze najít také v prozaické tvorbě *Hrdý Budžes* a *Oněgin byl Rusák*, kde se objevuje postava holčičky v červeném kabátku z hájovny, či matka hlavní hrdinky, která je přirovnána k červené Karkulce.

⁸ PETRŮ, Eduard. *Úvod do studia literární vědy*. Olomouc: Rubico, 2000, s. 78–82.

⁹ PŘIBÁŇOVÁ, Alena. Irena Dousková. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: <http://www.slovnikeskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1637&hl=irena+douskov%C3%A1>

1.2 Kateřina Sidonová

Další autorkou, které se tato práce bude věnovat, je Kateřina Sidonová (nar. 1964, Praha). Generačně si je velmi blízká s Irenou Douskovou a zároveň je prvorozenou dcerou spisovatele Karola Sidona. Vždy chtěla být překladatelkou po vzoru své matky, ale na studium angličtiny nebyla opakovaně přijata, neboť její otec byl signatářem Charty 77 a posléze emigroval do Německa. Místo toho absolvovala v roce 1990 speciální pedagogiku na Univerzitě Karlově, v diplomové práci se zaměřila na specifika vzdělávání romských dětí. Pracovala jako učitelka angličtiny a překládání se věnuje dosud. Působila také jako jazyková specialistka (vytvářela počítačové programy pro výuku angličtiny), ale třeba i jako vychovatelka v azylovém oddělení pro děti a mládež.¹⁰ Kromě touhy naučit se anglicky chtěla od dětství psát knihy, jako její otec:

„Odkakživa se mi hrozně líbilo, jak byl vždycky zavřenej ve svém pokoji a všude kolem něj samé papíry a všude kouř... Už asi v pěti letech jsem se naučila psát hůlkovým písmem, pak v jedenácti inspirována nějakou dětskou knížkou o pirátech jsem sepsala knihu, která se jmenovala ‚První a poslední plavba na Hispaniole‘. V pubertě jsem začala psát takový krátký romantický povídky a tak to pokračovalo dál. Pořád jsem se snažila a snažila a moc mi to nešlo. Obdiv k tatínkovi v tom určitě byl. Když se táta vystěhoval do Německa, potřebovala jsem se z toho vypsát a dostat to ven, napsala jsem pro něj takový románek – jmenoval se ‚Zmrzlinový pohár‘ a dala jsem mu ho k narozeninám. To mi bylo osmnáct a od té doby už jsem psát nepřestala. Jakmile jsem delší dobu nic nenapsala, začínala jsem si připadat jako takový pytel plný papírků, které ze sebe potřebuji vyndat.

Vliv na mě ale měla i máma a její práce – byla učitelkou angličtiny. Obojí se mi líbilo a obojí jsem chtěla umět.“¹¹

---

¹⁰ Kateřina Sidonová, autorka knihy *Jsem Kateřina*. *Radiožurnál* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/publ_izurnal/_zprava/katerina-sidonova-autorka-knihy-jsem-katerina--63529

¹¹ Pytel Plný papírků. *Maskil*, 2003, 2(9). [online]. [cit. 2016-02-21]. Dostupné z: <http://www.maskil.cz/9a/4.htm>

Autorka se v současnosti věnuje zvláště překladatelské činnosti (především dabingu), výtvarnému umění (maluje a kreslí), přispívá na svůj svůj blog, před časem také působila v hudební skupině (*Veselí Filištínové*). Žije v Praze a má tři děti.¹²

1.2.1 Tvorba

Prvotinu *Zmrzlinový pohár* dedikovanou svému otci (viz výše) vydala v roce 1989 v samizdatové edici Petlice. Další titul jí vyšel v sedmatřiceti letech, a to *Syn stromu a jiné pohádky* (MF, 2001), o němž sama autorka říká, že příběhy vznikaly přímo při vyprávění dětem, i když při následném psaní na děti příliš nemyslela. Dokonce přiznává, že její vlastní potomci je v oblibě spíš nemají.¹³ Autobiografický román *Jsem Kateřina* (MF, 2002) charakterizuje výstižně sama spisovatelka:

„Není to souvislé vyprávění, spíše takové střípky, které se mi vybavily, střípky, z nichž jsem se snažila sestavit zrcadlo a podívat se na sebe. Možná jich není dost na to, aby daly dohromady celý obraz, ale to nevadí. Aspoň si každý může přimyslet, co chce...“¹⁴

Třetí román v názvu nese opět vlastní jméno. *Jakub* (MF, 2004) je příběhem romského chlapce, vyrůstajícího v dětském domově. Otázkou, kterou román pokládá, je, zda je náš osud předurčen, či zda ho můžeme sami ovlivnit.¹⁵ Posledním vydaným titulem je *Jeden den ve IV.D* (Torst, 2005) ilustrovaný Terezou Říčanovou. Jedná se o studentskou prózu vzniklou v roce 1983. Je záznamem běžného života na pražském gymnáziu a také autentickým vhledem do života mládeže v 80. letech.¹⁶

1.3 Jan Faktor

První mužský autor, kterému zde bude věnován prostor, byl donedávna českému publiku takřka neznámý, jeho díla jsou totiž v současnosti psaná primárně

---

¹² SIDONOVÁ, Kateřina. *Jsem Kateřina*. Praha: Mladá fronta, 2002, s. 7.

¹³ Pytel Plný papírků. *Maskil*, 2003, 2(9). [online]. [cit. 2016-02-21]. Dostupné z: <http://www.maskil.cz/9a/4.htm>

¹⁴ Tamtéž, s. 172.

¹⁵ ŠPORKOVÁ, Alena. Kterak chudák Jakub ke štěstí přišel. *Tvar*. 2005, č. 5, s. 22.

¹⁶ FOLDYNA, Lukáš. Staré práce Kateřiny Sidonové. *Host*. 2006, č. 7, s. 42.

v němčině. Na českém překladu autobiografické knihy *Jiříkovy starosti o minulost* se Faktor jakožto autor aktivně podílel a do určité míry ji pro české publikum upravil.¹⁷

Jan Faktor (nar. 1951) se narodil a vyrůstal v Praze. Jeho matka, novinářka Františka Faktorová (SchorNSTein/Štorková), byla dlouholetou redaktorkou *Lidových novin*. Faktorovi rodiče byli rozvedení, autor trávil dětství s matkou a dalšími ženami z rodiny, tetami a babičkami, které přežily holocaust. U otce Vojtěcha trávil pouze víkendy:

„Otec byl trapný, věčně přiožralý, nešťastný člověk – takový zakomplexovaný vtipálek. A já o něm a jeho kontrarozvědných dobrodružstvích vlastně nic nevěděl, rodiče byli rozvedení. (...) Tím všudypřítomným hnusem jsem tam děsně trpěl, víkend co víkend. Byt permanentně sublimoval nedefinovatelnou zatuchlinu, každý se tam potil trapností, vše bylo potažené neviditelným lepkavým mazivem. Když člověk chtěl zapnout světlo, občas ho hned zase vypnul, protože se mu prst k vypínači nakrátko přilepil.“¹⁸

Maturoval v roce 1970, pokračoval ve studiu výpočetní techniky, ale po několika semestrech studium ukončil a odjel na čas do Vysokých Tater, kde se živil jako nosič. Po návratu z Tater pracoval jako operátor a programátor v Praze a dálkově studoval VŠE. V roce 1978 se přestěhoval do NDR, do východního Berlína, za svou ženou, psychoanalytičkou Annette Simonovou. V Německu pracoval nejprve jako vychovatel v evangelické školce, poté jako pomocný zámečnick. V té době psal především experimentální texty, česky a německy, od roku 1985 už pouze německy. Jeho německy psané texty vycházely v undergroundových publikacích, četly se v bytech, neoficiálních galeriích a církevních obcích. Roku 1989 se stal členem mezinárodní asociace básníků *Bielefelder Colloquium neue Poesie*, která sdružovala básníky konkrétní poezie. Angažoval se v občanském hnutí *Neues Forum* (Nové fórum), stal se spoluzakladatelem novin Nového fóra. Od roku 1991 je spisovatelem z povolání. S Annette Simonovou má dvě děti a žije v Berlíně.¹⁹

---

¹⁷ Spisovatel Faktor o sexu v 60. letech: Všichni měli milenky, bylo to normální. *LIDOVKY.CZ* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/spisovatel-faktor-o-sexu-v-60-letech-vsichni-meli-milenky-bylo-to-normalni-11z-/kultura.aspx?c=A150716_134844_in_kultura_ELE

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ FAKTOR, Jan. *Jiříkovy starosti o minulost*. Praha: Plus, 2015.

1.3.1 Tvorba

S psaním začal ještě před odchodem do Německa, byly to především kratší experimentální prózy. První autorovy texty vznikaly v češtině, ale většina z nich nikdy nebyla publikována. V době normalizace mu vyšla povídka v časopise *Ahoj na sobotu*, kterou napsal po brigádě u Pražských pekáren, jmenovala se *Tři tisíce housek*. Po přesunu do NDR si dal spisovatel kratší přestávku a poté zase zkusil psát, nejprve česky, pak česky a německy (vše ihned překládal do němčiny) a od roku 1985 jen německy. Koncem osmdesátých let mu vyšla sbírka českých textů v samizdatu v edici Sergeje Machonina. V NDR pro něj zpočátku nepřicházelo v úvahu publikovat:

„Ve Východním Berlíně existovaly různé samizdaty, v bytech se pravidelně konala ilegální čtení. Provokovat nebo útočit nějak politicky se mi tehdy literárně začalo přičít, moje texty však byly radikální formálně, a byly už proto oficiálně vlastně nepřijatelné.“²⁰

Psal tzv. konkrétní poezii, texty vznikaly pomocí retrográdního slovníku, který Faktor pro konkrétní poezii objevil. Svoje texty uveřejnil až v roce 1989. Texty shromažďují později vydané sborníky *Georgs Versuche an einem Gedicht und andere positive Texte aus dem Dichtergarten des Grauens* (1989/1990) či *Körpertexte* (1993). V druhé polovině devadesátých let se začal věnovat i próze. První dokončený román nikdy nepublikoval, rukopis druhého románu *Schornstein* byl v roce 2005 vyznamenán Cenou Alfréda Döblina a o rok později vydán. *Schornstein* je knihou o Berlíně, soustřeďuje se na obyvatele jednoho činžáku:

„Vystupuje tam starší paní, jejíž byt příšerně zapáchá, a když otevře dveře, zamořuje celý barák. Rozpadem, rozkladem, zápachem se prostě zabývám rád, jak vidíte. Dost velkou roli v knížce hraje i zajímavá skupina alkoholiků... Zachycuji tam jakýsi Berlín v malém, i když v příběhu jde především o boj proti byrokracii v medicíně a zdravotnictví.“²¹

---

²⁰ VOSLÁŘOVÁ, Marie. *Neuvěřitelná historie jedné knihy. Rozhovor s Janem Faktorem*. iLiteratura.cz [online]. [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/34785/faktor-jan>

²¹ Tamtéž.

Knihu *Georgs Sorgen um die Vergangenheit oder Im Reich des heiligen Hodensack-Bimbams von Prag* začal psát už v roce 1986 a v Německu vyšla v roce 2010. Sklidila ohlas nejen u čtenářů, ale i literárních kritiků, autor byl nominován na Cenu Lipského knižního veletrhu a Německou knižní cenu. Román vychází v českém překladu v roce 2015 pod názvem *Jiřikovy starosti o minulost (Plus)* a jak říká sám autor, je to, po třiceti letech, jeho druhá knížka v Česku. V roce 2010 získal Jan Faktor za své dosavadní dílo Cenu Candida.²²

1.4 Karol Sidon

Nejstarším představitelem české židovské poválečné literatury, jímž se budeme v této práci zabývat, je Karol Sidon, hebrejským jménem Efraim ben Alexander. Z hlediska počtu vydaných děl patří k velmi činným autorům. Ke svému židovskému původu se hlásí aktivně, donedávna působil jako vrchní pražský rabín.

Narodil se do smíšeného manželství (nar. 1942, Praha), jeho otec se pro svůj židovský původ stal obětí holocaustu. Karol Sidon přečkal válku v ústraní na venkově. Od roku 1944 žil jen s matkou, která se v roce 1948 znovu provdala, opět za muže židovského původu. Po maturitě na jedenáctileté střední škole (1959) pracoval jako zemědělský dělník a kulisák. V letech 1960–1964 studoval dramaturgii a scenáristiku na FAMU (absolvoval práci *Tvář Ingmara Bergmana*). V letech 1964–1965 externě působil v Čs. rozhlase (redakce pro mládež), v letech 1965–1967 byl dramaturgem animovaných filmů ve Studiu kreslených a loutkových filmů Jiřího Trnky, poté byl redaktorem časopisu *Literární listy* i navazujících *Listů*. Od roku 1969, kdy zrušili *Listy*, byl ve svobodném povolání, v letech 1972–1973 pracoval jako prodavač tisku ve stánku Poštovní novinové služby, v letech 1973–1975 jako pomocný dělník v podniku Vodní zdroje.²³ A právě v této době, kdy žil v maringotce, psal a měřil vodu, našel dle svých slov přesvědčení, že Bůh existuje. Při měření vody ztratil na poli svazek klíčů od maringotky, auta i bytu své sestry. Byla tma a přšelo:

---

²² VOŠLÁŘOVÁ, Marie. *Neuvěřitelná historie jedné knihy. Rozhovor s Janem Faktorem*. iLiteratura.cz [online]. [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/34785/faktor-jan>

²³ PAPOUŠEK, Vladimír. Karol Sidon. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2016-02-22]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=969&hl=sidon+>

„Chodil jsem asi hodinu po poli, nevěděl jsem už, co si mám počít, co bych ještě měl a mohl udělat, abych své tři provizoria neztratil. Nakonec jsem si uvědomil, že je přece jeden Bůh a že není nikdo jiný na světě, kdo mi může fakticky pomoci, a že se ode mne nečeká nic jiného, než že o pomoc slušně požádám a že si kleknu a posypu si hlavu hlínou, až mi budou klíčky vráceny. A když jsem svou žádost nahlas vyslovil, v tu chvíli jsem klíče našel.“²⁴

V polovině 70. let se začal učit hebrejsky a sháněl literaturu, která by mu pomohla se zorientovat v židovské tradici. V té době opustil Vodní stavby a začal prodávat v trafice (1976). Měl přitom dost času na studium i psaní (v tomto období napsal *Boží osten*). Po podpisu Charty 77 přišel o práci a začal být pronásledován. Jak Sidon říká:

„Dělil jsem svůj čas mezi starou a novou rodinu, samizdat, výslechy s krátkodobými pobyty v celách předběžného zadržení a studium.“²⁵

Společně se skupinou přátel (Leo Pavlát – dnešní ředitel Židovského muzea, Jiří Daníček – pozdější šéfredaktor *Roš Chodeš*, Helena Přívorová aj.) vydával čtvrtletní židovský *Kalendář* a učili se Tóru.²⁶

Roku 1978 byl se studiem tak daleko, že konvertoval. Při konverzi přijal Sidon jméno Efraim.²⁷ Od začátku osmdesátých let byl činný v pražské židovské obci. O tomto svém kroku má dodnes značné pochybnosti, protože tím dostal komunitu do centra pozornosti Státní bezpečnosti. Bylo mu jasně řečeno, že buď se stáhne do soukromí, nebo ho zavřou.²⁸ V roce 1983 byl nucen pod nátlakem StB (v rámci akce „Pavouk“) emigrovat do Německa, kde v Heidelbergu na Hochschule für jüdische Studien studoval judaistiku. S německým prostředím se nikdy nesžil a prakticky v Německu přestal publikovat.

Roku 1990 se vrátil do Československa a v letech 1990–1992 svá judaistická studia uzavřel absolvováním rabínského semináře Ariel na Harry Fischel Institute

---

²⁴ HVÍŽDALA, Karel. Karol Sidon. *Reflex*. 2004, 14(35), s. 56–59.

²⁵ Tamtéž.

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Efraim byl syn Josefův, který se narodil v Egyptě z nežidovské matky, ale Jákob ho přijal za vlastního a požehnal mu jako prvorozenému. Sidon také není Židem po matce.

²⁸ Tamtéž.

v Jeruzalémě (disertace *Ježíš Antikrist*). Od roku 1992 byl pražským a vrchním zemským rabínem, v současnosti zastává funkci vrchního zemského rabína.²⁹

Měl tři manželky, s první manželkou má dvě dcery, spisovatelku Kateřinu Sidonovou (nar. 1964) a herečku Magdalénu Sidonovou (nar. 1970), s výtvarnicí Marcelou Třebickou má syna Eliáše Sidona (nar. 1978) a Daniela Sidona (nar. 1986). Jeho třetí manželkou byla Vlasta Rút Sidonová,³⁰ se kterou vztah ukončil v roce 2015.

1.4.1 Tvorba

Sidonova tvorba navazuje na tradici české válečné a poválečné existencialistické prózy.³¹ Kromě prózy se věnoval také dramatu, scénáristice a v neposlední řadě překladům z hebrejštiny.

V roce 1964 debutoval v měsíčníku *Tvář*, přispíval do časopisů *Literární noviny* (*Literární listy*, *Listy*), *Film a doba*, *Slovenské pohľady* (Bratislava), *Sešity pro mladou literaturu* (rozhlasová hra *Páté přikázání*, 1966), *Filmové a televizní noviny*, *Divadlo*, *Orientace*, *Studie a úvahy* (rozhlasová hra *Samotka*, 1968); po roce 1989 psal do *Světa a divadla* (rozhlasová hra *Dvojí zákon*, 1991) a *Literárních novin*. V současnosti přispívá do časopisu *Roš chodeš* a do *Židovské ročenky*.³²

Lze tvrdit, že Sidonův život byl do určité míry formován zvláštním vztahem k rodičům a jeho nikdy nenaplněnou potřebou domova, čehož je jeho prozaická i dramatická tvorba přímým svědectvím. Z tohoto vztahu se odvíjí základní Sidonova témata; téma viny, svědomí, věrnosti, promarněných vztahů a samoty.³³

Do literárního kontextu vstoupil autobiograficky laděnou prózou *Sen o mém otci* (ČS spisovatel, 1968) a *Sen o mně* (ČS spisovatel, 1970). Již v těchto prvotinách lze najít charakteristické rysy Sidonovy tvorby – především orientaci na vypravěče,

---

²⁹ S výjimkou období mezi červnem 2004 a listopadem 2005, kdy byl po sporech s předsedou Židovské obce z funkce pražského rabína a rabína Staronové synagogy odvolán; spor byl řešen i rabínským soudem v Izraeli.

³⁰ HVÍŽDALA, Karel. Karol Sidon. *Reflex*. 2004, 14(35), s. 56–59.

³¹ PAPOUŠEK, Vladimír. Karol Sidon. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2016-02-22]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=969&hl=sidon+>

³² Tamtéž.

³³ PISTORIUS, Luboš. Zpráva o Karlu Sidonovi. *Svět a divadlo*. 1991, (3), s. 83–91.

který se ve své analytické zповědi snaží defínovat sebe sama a tím zároveň vstoupit i do smysluplné komunikace s druhými lidmi. Dospívajícímu hrdinovi se svět jeví chaoticky, nesrozumitelně, což překonává hledáním vyšších, transcendentních hodnot, určujících obecné principy společnosti.³⁴

Nábožensko-filozofická kniha, *Evangelium podle Josefa Flavia* (1974, knižně až 1991), předznamenává autorův budoucí obrat k judaismu. Interpretuje zde vznik biblické postavy Ježíše Krista, kterou autor vnímá jako člověka, jehož limitoval v jednání a myšlení historický kontext i osobní vlastnosti.³⁵ V Sidonově pokusu o pochopení osobnosti Krista a jeho životních osudů se do Kristovy podoby promítají problémy autorova života – ztracené dětství, složitý vztah k matce a okolí, nepochopení, lhostejnost okolí a kompenzace v přijetí falešné mesiášské role, kdy se stává otrokem slov druhých, idolem a symbolem druhým a posléze i sám sobě.³⁶ Exilové prózy *Boží osten* (1975, knižně 1991) a *Brány mrazu* (1977, knižně 1988) už nemají natolik autobiografický ráz jako předešlé tituly. Je zde frekventován motiv smrti, který Sidona neustále nutí zamýšlet se nad základními etickými problémy moderního člověka. Podobná tematika se objevuje i v divadelních a rozhlasových hrách (*Shapira, Labyrint, Zpívej mi na cestu, Třináct oken*) zakázaných v době normalizace. Z filmových scénářů nelze nezpomenout film *Ptáčkové, sirotky a blázni* (režie Juraj Jakubisko, 1969), dále spolupracoval s Jakubiskem na filmech *Zběhové a poutníci* (1968) a *Na shledanou v pekle, přátelé...* (1970). Pro ČS televizi se podílel na adaptaci děl Ivana Sergejeviče Turgeněva.³⁷

Kromě překladu *Nové pražské pesachové Hagady* v roce 2012 vyšel v nakladatelství Sefer ještě jeho překlad Tóry, *Pět knih Mojžíšových*, na němž Sidon pracoval v letech 1998–2012. Překlad je dvojjazyčný, pravá strana hebrejsky, levá strana česky, vázán zprava, jako je zvykem u hebrejských knih. Rabínský překlad

---

³⁴ PAPOUŠEK, Vladimír. Karol Sidon. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2016-02-22]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=969&hl=sidon+>

³⁵ Tamtéž.

³⁶ Vypovídat upřímně a na úrovni. In LOPATKA, Jan. *Předpoklady tvorby*. Praha: Československý spisovatel, 1991, s. 339–353.

³⁷ PAPOUŠEK, Vladimír. Karol Sidon. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2016-02-22]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=969&hl=sidon+>

Tóry vyšel naposled před válkou, Sidon tak nabízí verzi jazykově přístupnější dnešním čtenářům.³⁸

V roce 2014 publikoval Sidon v Torstu pod pseudonymem Chaim Cigan³⁹ první díl románu na pomezí sci-fi a thrilleru z plánované tetralogie *Kde lišky dávají dobrou noc – Altschulova metoda*, o rok později druhý díl *Piano Live* (Torst, 2015).⁴⁰ Poslední dosud vydanou knihou je soubor pohádek pro dospělé *Malý pan Talisman* (Torst, 2015).

---

³⁸ Rabín Karol Sidon je autorem nového česko-hebrejského překladu Tóry. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/_zprava/rabin-karol-sidon-je-autorem-noveho-ceskohebrejskeho-prekladu-tory--1092426

³⁹ Publikováním pod jiným jménem chtěl autor nejspíše oddělit aktuální tvorbu od svého působení v židovské obci.

⁴⁰ Zbývající díly by měly vyjít v následujících letech. Viz Literární podvrh roku? Rabín Karol Sidon je zřejmě Chaim Cigan. *iDnes.cz* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://kultura.zpravy.idnes.cz/karol-sidon-je-cigan-049-/literatura.aspx?c=A140327_094701_literatura_ob

2 Analýza vybraných děl

V této kapitole budou analyzována jednotlivá díla, konkrétně prozaická prvotina Ireny Douskové *Goldstein píše dceři* a její trilogie – *Hrdý Budžes*, *Oněgin byl Rusák*, *Darda*, dále román Kateřiny Sidonové *Jsem Kateřina*, český překlad knihy Jana Faktora *Jiřkovy starosti o minulost* a prvotina Karola Sidona *Sen o mém otci*. Nejprve budou tituly stručně obecně představeny a posléze bude následovat analýza postavy otce.

2.1 Irena Dousková: Goldstein píše dceři

Prozaická prvotina vyšla poprvé v roce 1997 v tehdejší pražském nakladatelství Melantrich, o devět let později se titul dočkal dalšího vydání v nakladatelství Druhé město v Brně.⁴¹ Na výtvarné stránce druhého vydání se podílela autorčina spolužačka z gymnázia Lucie Lomová, která pracovala i na grafické úpravě později vydaných knih Douskové. V roce 2015 vznikla audiokniha namluvená Arnoštem Goldflamem.⁴²

Goldstein píše dceři je psán epistolární formou.⁴³ V dopisech, které z Izraele posílá Josef Goldstein, postarší filmový režisér původem Čech, své dceři Kláře do Československa na přelomu osmdesátých a devadesátých let, se postupně odkrývají peripetie jejich problematického vztahu.

Celkem šestašedesát chronologicky řazených dopisů je rozděleno do čtyř kapitol, přičemž první dopis, datován rokem 1964, není určen dceři, ale její matce Anně. Úvodní nejstarší dopis předchází všem čtyřem kapitolám, další dopisy jsou datovány až rokem 1988. Adresátkou korespondence je Klára, mimo dvou dopisů pro Annu a závěrečného dopisu pro Klářinu dceru Valentýnu. Kromě datace je uvedeno

---

⁴¹ PŘIBÁŇOVÁ, Alena. Irena Dousková. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1637&hl=irena+douskov%C3%A1+>

⁴² AUDIO: Goldstein píše dceři, Arnošt Goldflam to čte Ireně Douskové. *IDnes.cz* [online]. [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: http://kultura.zpravy.idnes.cz/goldflam-douskova-audiokniha-dj5-literatura.aspx?c=A150918_132402_literatura_ob

⁴³ PŘIBÁŇOVÁ, Alena. Irena Dousková. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z:

<http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1637&hl=irena+douskov%C3%A1+>

i místo, kde jsou dopisy psány, nejčastěji v Tel Avivu, kde jejich pisatel žije, šest dopisů je psáno v německém Bergdorfu a jeden také v Praze či izraelském Gederu, dle toho, kde zrovna Goldstein pracuje. Délka dopisů se liší, od několikařádkových sdělení přes delší výpovědi až k deníkovému charakteru – v jednom dopisu datuje a popisuje i více dnů, posílá tak téměř deníkový záznam. Dopisy často popisují každodenní činnosti a události v Goldsteinově životě (od ranního stříhání nehtů až po padání raket v Izraeli).

Tři z dopisů jsou otištěny kurzívou, jedná se o dopisy psané Anně a Valentýně. Takto zvýrazněn je první dopis otvírající celou knihu, datován 3. prosince 1964, který je možno chápat jako prolog, a dopis Anně v předposlední kapitole z roku 1991. V druhém dopisu Anně si lze povšimnout odkazu na v té době ještě neexistující román *Darda*, na manžela hlavní hrdinky, který z pohledu otce řídí velmi nebezpečně. V nadcházející citaci Josef pochybuje o vhodnosti partnera své dcery:⁴⁴

„Milá Aničko, tak ona si opravdu bere toho člověka. Budu se modlit, aby ji nezabil v autě (víš, jak jezdí).“⁴⁵

Poslední dopis odlišený kurzívou je adresován několikaměsíční Valentýně, datován 10. srpnem 1994. Lze jej považovat za epilog. Pisatelem všech dopisů, jak již bylo zmíněno výše, je Josef Goldstein, který v roce 1964, několik měsíců po narození své dcery, emigroval do Izraele a zanechal v Československu ženu s dítětem, jak se dovídáme v prvním dopise. Další dopisy už jsou věnovány dospělé Kláře o čtyřiaadvacet let později. V posledním dopise se tak uzavírá kruh, v němž se Josef snaží očistit sám sebe a doufá, že časem najde porozumění alespoň u třetí generace žen. Josef působí velmi ublíženě, ale zároveň egocentricky, což může působit směšně v kontrastu s jeho několik desetiletí vlašným vztahem či dokonce úplným nezájmem o rodinu v Československu:

„Valentýno milá! Všichni se ke mně odjakživa chovají sprostě. (...) A přitom je důležité, abys tohle od začátku věděla, jsem tichý, hodný člověk, který se nikomu nevnučuje. Plachý a laskavý. (...)“⁴⁶

---

⁴⁴ Totožné motivy nacházíme v románu *Darda*, viz níže.

⁴⁵ DOUSKOVÁ, Irena. *Goldstein píše dceři*. Brno: Druhé město, 2006, s. 154.

⁴⁶ Tamtéž, s. 163.

Dopisy vyznívají monologicky, je z nich patrné, že jsou ve většině případů ponechány bez odpovědí, případně se strohými odpověďmi bez přílišného zájmu adresáta:

„Milá Kláro, je svízelné, ne-li nesmyslné Ti posílat další psaní, aniž jsem od Tebe dostal jedinou řádku odpovědi. (...) Tak proč nepíšeš?“⁴⁷

„Já Ti zase píši mnoho slov a Ty moje dopisy stejně nečteš. Snad je zahazuješ neotevřené? Každopádně na ně neodpovídáš.“⁴⁸

„Nazdar Josefe – to bych klidně mohl napsat – stejně ty dopisy píšu sám sobě, i když Ti je posílám.“⁴⁹

Psaní dopisů, které může někdy působit až jako posedlost, obzvlášť když Josef pokračuje v jejich neustálém odesílání i bez odpovědí adresáta, je známkou, že má jejich pisatel potřebu se vypořádat s minulostí a dopisy jsou pro něj v tuto chvíli jediná možná očištná cesta. Snaží se v nich sám sebe ospravedlnit před rodinou, jíž před mnoha lety ublížil. Nezájem druhé strany je pro Josefa frustrující, přestože je nasnadě, že si adresátka bude velmi těžko hledat cestu ke svému „neznámému“ otci. Dopisy, které Goldstein píše víceméně sám pro sebe, jsou tak autoterapií.

Kromě psané korespondence dojde i k několika telefonátům, ne příliš povedeným, jak lze usoudit z Josefových následujících slov:

„Ahoj Kláro, jak se máš? Ty trapasy těch mých telefonátů (a ještě jsem tě vzbudil!) už musí přestat. To jsem si předsevzal a doufám, že opravdu nebudu volat, alespoň ne častěji než jednou za pár měsíců.“⁵⁰

Stejně, jako je Josef posedlý neustálým psaním dopisů, se později stane posedlý telefonováním:

„Telefonoval jsem po šest weekendů – pátek, sobota, neděle – a znova pátek (...). A poněvadž jsem ani dopis dávno nedostal, tak si myslím, že jsem si Tě pouze vymyslel.“⁵¹

---

⁴⁷ DOUSKOVÁ, Irena. *Goldstein píše dceři*. Brno: Druhé město, 2006, s. 24.

⁴⁸ Tamtéž, s. 64.

⁴⁹ Tamtéž, s. 118.

⁵⁰ Tamtéž, s. 37.

⁵¹ Tamtéž, s. 59.

Sám si to uvědomuje a nazývá se obsesivním pánem, ale když nemůže telefonovat, bude aspoň psát. Na základě telefonické konverzace dojde mezi Klárou a Josefem k několika setkáním, která nedopadnou nejšťastněji a končí nedorozuměním. Klára otci vyčítá jeho sebestřednost, vadí jí, že ji zatajil před svou izraelskou rodinou (Josef má v Izraeli novou manželku a dvě již dospělé děti, kteří o existenci nevlastní sestry v Praze zatím nemají tušení). Goldstein se do své dcery po prvním osobním setkání v Římě platonicky zamiluje a dopisy místy nabývají na erotičnu, když Josef vzpomíná, jak se díval Kláře do výstřihu. Později se mu Klára objeví i v erotickém snu. Jako zamilovaný mladík odpočítává dny do dalšího setkání, je mu smutno, nic ho nebaví, a jak sám říká, neustále „*čumí do prázdna*“.

V díle se objevují intertextové odkazy na českou literaturu, z některých děl je přímo citováno. Literatura Kláru a Josefa sblíží, je jim společným tématem. Goldstein cituje Kláře Františka Hrubína, Jiřího Ortena, Vladimíra Holana a Jaroslava Seiferta, dále se v textu objevují odkazy na Franze Kafku, Jaroslava Haška či Otu Pavla, kterého Klára svému otci představuje, protože je pro něj doposud neznámý.

Dílu se nedá upřít značná autobiografičnost. Z rozhovorů s autorkou víme, že se svým otcem se poprvé setkala v roce 1989 v Římě, když jí bylo pětadvacet let, což koresponduje s výše uvedeným. Říká, že jejich vztah byl komplikovaný, snažili se navzájem pochopit, ale ne vždy to šlo. Napravit jeho nepřítomnost během dětství nebylo možné, nicméně podotýká, že si společně měli rozhodně o čem povídat.⁵²

2.1.1 Otec znovuobjevený

Kdo je Josef Goldstein?

„Neexistuje snad nikdo starší, než já! Unavený, ‚hora sádla‘, slavný, v jistém smyslu velice sám, takřka bez ambicí. (...)“⁵³

---

⁵² NĚMEČKOVÁ, Alena. První báseň se jmenovala Prase, říká autorka hry Hrdý Budžes. *Ona iDnes.cz* [online]. [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: http://ona.idnes.cz/prvni-basen-se-jmenovala-prase-rika-autorka-hry-hrdy-budzes-p4t-ona_ony.asp?c=A081130_183017_ona_ony_ves

⁵³ DOUSKOVÁ, Irena. *Goldstein píše dceři*. Brno: Druhé město, 2006, s. 24.

Sám sebe nazývá stárnoucím mužem, v jednom z dopisů se dočítáme, že slaví své sedmapadesáté narozeniny. Často svou osobu staví do role nemocného, umírajícího starce, přestože v jeho věku se lze fyziologicky za starce považovat jen stěží. Narodil se v Bratislavě, jeho otec měl velkoobchod s gramofonovými deskami, matka Klára⁵⁴ vedla obchod s filmovými a fotografickými kamerami. Měl o šest let staršího bratra. Prarodiče vlastnili obchodní dům s hračkami a Josef o nich mluví jako o velmi bohatých. Během války matka ukryla Josefa a prarodiče do předem zaplacených úkrytů. Zbytek rodiny zemřel v Osvětimi. Josef se dostal do Terezína, před koncem války z něj s kamarády utekl a dočkal se osvobození v Praze. Po válce měl různá zaměstnání, později absolvoval FAMU a stal se z něj režisér. Následně potkal Annu a čekali spolu dítě – Kláru. Zároveň udržoval v Praze vztah s postarší, psychicky labilní ženou. Do situace, kdy se snažil žít dva životy, jako blesk z čistého nebe získal povolení na cestu do Izraele (rok 1964), o které žádal rok předtím. Odjížděl s plánem zůstat tři týdny, zůstal natrvalo. Tamní prostředí si Josefa okamžitě získalo:

„Takřka dvacet let jsem neviděl Žida. Najednou tohle! Krása, vzpomínky z dětství, volnost hraničící s anarchií!“⁵⁵

Jen těžko si uměl představit, že se z takového příjemného prostředí bude muset vrátit zpět. Z návratu do Čech měl strach, čekaly tam na něj dvě ženy, jedna s dítětem, druhá psychicky labilní, jejíž dcera zrovna spáchala sebevraždu. Kláru považuje za oběť svého pobytu v Izraeli. V roce 1966 se oženil s herečkou (manželka ho od začátku podvádí, Josef to považuje za ironickou spravedlnost), s níž má dvě děti, Ester a Bena. Ačkoliv začátky v cizí zemi byly těžké, neznal jazyk, neměl peníze, postupně si vybudoval kariéru poměrně úspěšného režiséra. Zprostředkovaně se dozvíme, že Josef po emigraci měl zpočátku snahu o korespondenci s Annou, zajímal se o Kláru, nicméně odpovědi mu nepřicházely a v Klářiných osmnácti letech komunikaci ukončil zcela. V jejích čtyřiaadvaceti letech tak ona sama, ze zvědavosti, započala konverzaci se vzdáleným otcem.

Josef Goldstein je primárně otec nepřítomný. Roli otce v dosavadním životě Kláry hrál otčím, se kterým má její matka další dítě. Přestože se z korespondence

---

⁵⁴ Zajímavostí je, že jméno po své babičce z otcovy strany zdělila i Dousková, matka jejího otce se jmenovala Irena, stejně jako spisovatelka.

⁵⁵ DOUSKOVÁ, Irena. *Goldstein píše dceři*. Brno: Druhé město, 2006, s. 30.

nedozvíme všechny Klářiny reakce, můžeme z její strany vyčíst prvotní nezájem, přehlížení a osobní výčitky. Josef je také neustále dotčený a nechápe odmítavé, dle něj někdy sprosté, chování Kláry. Vyčítavý, to je další přívlastek, který můžeme Josefovi přiřknout – už v prvním dopise padá na Annu snůška výčitek:

„V průběhu těch čtyř neděl, co jsem pryč z ČSSR, jsem ti poslal mnoho dopisů a pohlednic (...). A ty? (...) Snad nečteš dost pozorně, abys pak mohla používat takové formulace, jaké jsou v Tvém dopise.“⁵⁶

Ale s výčitkami hojně pokračuje i v dopisech pro Kláru, o více než dvacet let později:

„Já Ti zase píši mnoho slov a Ty moje dopisy stejně nečteš.“⁵⁷

„Když to dáš všechno dohromady, co Ty víš, co jiní řekli a co já píši – kdo si myslíš, že jsem?“⁵⁸

Goldstein je také velice egocentrický, sám v sobě chyby nehledá, hříchy mu byly dle jeho slov odpuštěny na Jom Kipur a žádné nové hříchy nemá. On sám Kláře všechny hříchy odpouští a doufá, že ona jemu také. Očekává od Kláry uctivé a přívětivé chování, tak se k němu chová okolí jako k úspěšnému režisérovi. Není schopen uznat chybu nad svým jednáním v minulosti, neustále se ospravedlňuje a cítí se ublížen. O sobě mluví jako o hodném člověku, který se nikomu nevnucuje, což může vyznít jako oxymoron, když je zcela zřejmé, že dceru dopisy doslova zahlcuje, ačkoliv odpověď z její strany přijde málokdy. Josef je také hypochondr, jeho obavy o vlastní život v důsledku nemoci se objevují opakovaně, mnohdy se jimi snaží vzbudit v Kláře lítost, případně připojuje opět výčitky:

„A když jsem psal, že mohu kdykoliv zase zmizet, myslel jsem tím, že mohu v kteroukoliv chvíli umřít. Mám velice nemocné srdce, žiji ve vypůjčeném čase!“⁵⁹

Dalším přívlastkem by mohl být milující otec, či spíše zamilovaný otec. Goldstein se do Kláry platonicky zamilovává. Lásku a svou touhu jí téměř incestně vyznává, vzpomíná na společná setkání a následně se nestydí žárlit na Klářiny

---

⁵⁶ DOUSKOVÁ, Irena. *Goldstein píše dceři*. Brno: Druhé město, 2006, s. 7.

⁵⁷ Tamtéž, s. 64.

⁵⁸ Tamtéž, s. 66.

⁵⁹ Tamtéž, s. 49.

známosti. Josef je celou situací frustrovaný, cítí se nepochopen a nepřijat původní rodinou, není schopen být šťastný se svým novým životem v Izraeli, hledá odpuštění a smíření se svým starým životem. Frustraci dává znát v posledním dopise, který je určen Valentýně a bere ji jako poslední příležitost, jak se ospravedlnit. Josef Goldstein je osamělý muž. Od dob, kdy byla jeho rodina zavražděna v Osvětimi, se cítí sám, nehledě na vlastní rodinu, děti či přátele. Zde se tak odkrývá trauma holocaustu.

Goldsteina lze považovat ve vztahu ke Kláře za otce chybějícího, nepřítomného, na straně druhé je to otec znovuobjevený, znovuzískaný. Vztah mezi dcerou a otcem se ale nedaří uspokojivě obnovit. Josef se snaží v dopisech působit výchovně, což mezi množstvím sebelítostivých výlevů nepůsobí věrohodně, navíc je nemožné, aby dospělou dceru převychoval. Kláru se snaží příležitostně podpořit i finančně, ale později si naopak stěžuje, že je chudý a nemá peníze. Za svůj zájem očekává vděk, který nepřichází. Cítí se neustále ukřivděn, křivda však leží i na straně druhé – Kláry a její matky. Při životní bilanci Josef přiznává, že za jeden ze svých neúspěchů považuje Klářin vztah k němu. Ne naopak.

2.2 Irena Dousková: Hrdý Budžes

Druhou autorčinou prózou je její bezesporu nejznámější a u kritiky úspěšný román *Hrdý Budžes*. První vydání pochází z roku 1998 z nakladatelství Hynek; nemělo příliš povedenou grafickou podobu, obrázek ležícího kojence na obálce nekorespondoval s názvem, což je vytýkáno i recenzenty.⁶⁰ Na druhém vydání z roku 2002 se podílelo nakladatelství Petrov, dnešní Druhé město, u kterého autorka vydala (a stále vydává) všechny své následující knihy. Kniha byla vydána v několika překladech – slovinském, maďarském, bulharském, polském a německém. Na základě knihy vznikla úspěšná divadelní inscenace v hlavní roli s Bárrou Hrzánovou v příbramském Divadle Antonína Dvořáka.⁶¹

Hlavní hrdinkou a zároveň vypravěčkou je osmiletá Helenka Freisteinová. S rodinou, matkou Kačenkou, otčímem Pepou (oba divadelní herci) a bratrem Pepíčkem, žije v Ničíně, fiktivním středočeském maloměstě. Má kudrnaté vlasy a je zřejmě plnoštíhlejší postavy. Její příjmení ji velmi trápí, jmenuje se totiž po svém židovském otci, s nímž se nikdy nesešla, protože emigroval do Ameriky záhy po jejím narození. Výsměšné poznámky tak slýchá nejen kvůli své tlušťce, ale i kvůli příjmení. Spolužáci jí nazývají „mobydyk“, „atomová bomba“, nebo „Frankensteinová“. Vypravěčka by si příjmení ráda změnila, je ztotožněna s příjmením od matky a sama se jím podepisuje jako Helena Součková. Nicméně její přání vyslyšena nejsou a musí zůstat Freisteinová. Na její nezvyklou rodinnou situaci poukazuje i učitelka ve škole, když Helenku zesměšňuje před celou třídou:

*„No né, děti, už jste něco takového viděly? Tady Helenka se jmenuje Freisteinová, její maminka se jmenuje Součková a tatínek se jmenuje Brd'och. To jsem tedy ještě neviděla. No, u divadla se to asi tak nebere. To je nevládní tatínek, vid'?”*⁶²

Už na základě výše uvedeného je zřejmé, že hlavní postava nezapadala do kolektivu a vysmívali se jí děti (kvůli tlušťce) i dospělí (učitelky propíraly její původ, což jí například znemožnilo recitovat na školních slavnostech):

⁶⁰ DUŠKOVÁ, Anna. A hrdý Budžes vytrval. *Literární noviny* 10, 1999, č. 4, s. 7.

⁶¹ Hrdý Budžes. *Divadlo A. Dvořáka Příbram* [online]. [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: <http://www.divadlopribram.eu/repertoar/hrdy-budzes/>

⁶² DOUSKOVÁ, Irena. *Hrdý Budžes*. Brno: Petrov, 2002, s. 15.

„...ta Freisteinová, to je dcera TOHO Freisteina a TÝ Součkový? Tak prosím tě, to radši ne, to ne. Ať nikoho zbytečně nedráždíme.“⁶³

Helenka chtěla chodit stejně jako celá její třída do jiskřiček, ale matka, která se odmítá politicky angažovat (a posléze proto ztratí práci v divadle), jí to zakázala:

„a Kačenka mi nechce dovolit chodit do jiskřiček, protože jiskřičky a pionýři jsou prej malí komunisti (...).“⁶⁴

Její snažné přání, které by jí umožnilo se kolektivu přiblížit, splněno není. Místo toho Helenka navštěvuje němčinu, kreslení a balet. Vypravěčka se tak cítí lépe ve světě dospělých, ráda pobývá v divadle s rodiči, případně v Zákopech, kde se jí věnuje dědeček, který jí vykládá o národní historii. Ve svém outsiderství si vytváří vlastní svět, své hrdiny, jako je Hrdý Budžes či Dalibor z Kozojed, k nimž vzhlíží. Zde se dostáváme k objasnění původu „tajemného“ názvu knihy. O Hrdém Budžesovi se vypravěčka zmiňuje již v úvodu první kapitoly:

„Včera byl důležitěj den. Včera jsem ve školním rozhlase slyšela krásnou básničku o jednom pánovi. Jmenoval se Hrdý Budžes, byl velice statečnej a vytrval, i když měl všelijaký potíže. Já mám taky potíže, hlavně proto, že jsem tlustá a všichni se mi smějou. Ale včera jsem si řekla, že se nedám. Budu jako ten Hrdý Budžes a vytrvám.“⁶⁵

Helenka neví, kdo by Hrdý Budžes mohl být, ale představuje si ho jako statečného indiána. V závěru knihy se původ tohoto hrdiny dozvídáme; jedná se o zkomolený název básně Stanislava Kostky Neumanna *A hrdý bud'* ze sbírky *Zamořená léta* (1946). Helenka na konci školního roku listuje čítankou, kde zahlédne básničku o Hrdém Budžesovi – zjistí, že Budžes nebyl ani indián, ani partyzán, ale že nebyl vůbec. Hrdý Budžes byl jen „hrdý, bud' žes“. Což považuje za ještě horší, než kdyby to byl komunist. Její zklamání ale netrvá dlouho, protože se těší na nadcházející prázdniny.

Příběh se odehrává během jednoho školního roku v sedmdesátých letech. Socialistická realita v mnoha pasážích nabírá komický ráz, reflektována z pohledu

---

⁶³ DOUSKOVÁ, Irena. *Hrdý Budžes*. Brno: Petrov, 2002, s. 154.

⁶⁴ Tamtéž, s. 9.

⁶⁵ Tamtéž, s. 7.

dítěte. Sama autorka říká, že ačkoliv dětský pohled umožnil určitou komiku, podtext je vážný. S humorem se vypráví o věcech, které moc humorné nebyly. Čas vyprávění je čas přítomný, postava Helenky ich-formou popisuje své zážitky a události ze života, často se také vrací do minulosti. Prostor vytváří maloměsto Ničín, kde Helenka s rodinou žije, a vesnice Zákopy, kde žijí Helenčini prarodiče z matčiny strany. Do Zákopů jezdí rodina každý týden, vypravěčka má blízko zvláště k dědečkovi, bývalému panu řídícímu, který se těší velké úctě obyvatel Zákopů. Dědeček je pro ni přirozenou autoritou, má k němu velkou důvěru a vzhlíží k němu. K babičce má zcela jiný vztah, už jen proto, že babička tajně udržuje korespondenci s jejím vlastním otcem, o kterém Helenka nechce nic slyšet, jediný táta pro ni je Pepa, současný partner Kačenky. Kvůli korespondenci s Freisteinem si babička znesváří i svou dceru Kačenku. Kromě Ničina a Zákopů se objevuje v románu také Praha, kterou si Helenka zamiluje, a k její velké radosti se na konec školního roku dozvídá, že se do hlavního města budou stěhovat.

Důležitou postavou je samozřejmě Kačenka, Helenčina matka. Kateřina má třicet pět let a je herečkou v ničínském divadle. Dle Helenky je krásná a štíhlá. Odmítá jakoukoliv politickou spolupráci a začne se to odrážet na její herecké kariéře – postupně je obsazována do vedlejších rolí a nakonec musí z divadla odejít. Tato situace se velmi podepíše na její psychice, občas se uchýlí k alkoholu. Vystupuje jako žena autoritativní v kontrastu k otčímovi Pepovi, který je velmi klidné povahy. Pepa je také hercem v ničínském divadle a s Kačenkou mají dítě, dvouapůlletého Pepíčka. Je třeba zmínit, že postavy žen, konkrétně babičky a Kačenky, zaujímají v rodinách autoritativní postavení, vedle svých tichých, poměrně laxních mužů.

Kniha je koncipována do dvaceti chronologicky na sebe navazujících kapitol spíše kratšího rozsahu. Názvy kapitol mohou evokovat názvy pohádek (*Jak byla Olinka mrtvá, Jak mě málem sežrali vlci, Jak to všechno dobře dopadlo*) a některé kapitoly skutečně pohádkové motivy mají (např. postava dívky s červenou čepičkou a aktovkou, která bydlela na samotě v lese – motiv Červené karkulky). Jazyk díla je přizpůsoben dětskému vypravěči, slovní zásoba odpovídá vyjadřování osmileté šolačky. Její promluvy jsou pronášeny obecnou češtinou, používá hypokoristika (*Kačenka, Pepíček, Olinka*), občas i vulgarismy, které zaslechla u dospělých (*vošoust, kurva*). Stylistika a syntax korespondují s věkem vypravěče,

některé pasáže působí „krkolomněji“, když se hrdinka snaží opsat něco, pro co nemá vhodná slova.

Titul je do určité míry autobiografický, stejně jako další díly z volné trilogie. Autorka přiznává, že používá částečně své vzpomínky a zážitky, ale dodává, že to dělá skoro každý autor, a upozorňuje, že tituly jsou silně stylizovány. S postavami zachází tak, jak potřebuje její příběh, nikoliv dle toho, koho potkala, nebo s kým žila.⁶⁶

2.2.1 Otec nemilovaný

Postava Helenčina otce se v díle objevuje nepřímou, zprostředkovaně v rámci dopisů, případně se o něm dovídáme od jiných postav:

„Já se totiž doopravdy nejmenuju Součková jako Kačenka, ale jmenuju se Freisteinová jako Karel Freistein, co byl něco jako můj táta. Ale můj táta to přitom nebyl, protože ho vůbec neznám a on mě taky nezná a vůbec tady nebydlí, jenom ho mám nějak v krvi.“⁶⁷

Karel Freistein emigroval do New Yorku, zřejmě před narozením či krátce po narození své dcery. Kačenka s Freisteinem vdaná nebyla, což zjišťujeme, když se Helenky ptá udivená spolužačka, jak je možné, že jedna z dalších postav čeká miminko a není přitom vdaná. Helenka vysvětluje, že vdaná kvůli tomu být nemusí, protože její maminka s Freisteinem vdaná také nebyla a stejně se jim narodila.

Židovský původ Karla Freisteina je zřejmý od počátku románu, když babička Helence popisuje osud jeho rodiny. Připomíná ho víckrát, aby ve vnučce vyvolala lítost:

„Zákopecská babička říkala, že je zabili ve válce Němci. Že je upekli v peci, nebo něco takovýho, ale to nevím, jestli je to pravda. Asi určitě ne. Ona si babička

---

⁶⁶ NĚMEČKOVÁ, Alena. První báseň se jmenovala prase, říká autorka hry Hrdý Budžes. *Ona iDnes.cz* [online]. [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: http://ona.idnes.cz/prvni-basen-se-jmenovala-prase-rika-autorka-hry-hrdy-budzes-p4t-ona_ony.asp?c=A081130_183017_ona_ony_ves

⁶⁷ DOUSKOVÁ, Irena. *Hrdý Budžes*. Brno: Petrov, 2002, s. 14.

myslí, že jsem ještě malá a nemám rozum a schválně říká o Freisteinovi hezký věci, abych ho měla ráda. ⁶⁸

Freisteinova matka se jmenovala Helena⁶⁹, po které zdělila jméno hlavní hrdinka, jméno dědečka si vypravěčka nepamatuje. Dle Helenky byla babička krásná dáma a má stejně kudrnaté vlasy jako ona, což se dovídá z nalezené fotografie. Na fotografii má vážný výraz a Helenka si ho vykládá tím, že babička tušila, co v budoucnu její syn Karel provede, tedy že opustí Kačenku a ji.

Freistein z Ameriky občas pošle dceři dárky, ale Helenka z nich přílišnou radost nemá. Panenku, kterou jí zaslal, pojmenovala po něm Karla, příjmení ji dala Ňujorková, protože tam otec bydlí. Zdůrazňuje, že ji nemá ráda. Když našla u babičky dopis od Freisteina, panenku v afektu vyhodila z okna, tak urputně nechce mít s otcem nic společného. V závěru celého románu dostává Helenka na Vánoce od otce další balíček, tentokrát s vysněnými fixy. Její vztah k otci můžeme tušit na základě toho, jak s nimi naložila:

„Vzala jsem si fixy, oblíkla jsem si kabát a kulicha a šla jsem ven. Před barákem jsem si sedla na bobek a ty fixy jsem jeden po druhém naházela do kanálu, i růžovej a modrozelenej. ⁷⁰

Jak bylo uvedeno výše, kontakt s Freisteinem udržuje zvláště babička ze Zákopů, a to za zády své dcery. Babička ho pravidelně informuje o tom, jak se Helence daří a často podává zkreslené informace, místy očerňuje svou vlastní dceru i jejího partnera Pepu. Korespondence, která je ze strany Kačenky zapovězena, pokračuje i bez jejího vědomí, což odhalí Helenka, když narazí na dopis pro Freisteina:

„(...) Často ji [Helenku] bohužel vidávám zamlklou a posmutnělou, neboť vlastního otce tomu dítěti nikdo nahradit nemůže, i když se o to s Františkem opravdu snažíme. Nakreslila pro Vás obrázky, které přikládám. Umi už také výborně psát, ale netroufá si Vám napsat kvůli Kateřině a otčímovi. ⁷¹

---

⁶⁸ DOUSKOVÁ, Irena. *Hrdý Budžes*. Brno: Petrov, 2002, s. 17.

⁶⁹ Po své babičce se jmenuje sama autorka (Irena) a také hlavní ženská postava (Klára) v *Goldstein píše dceři*.

⁷⁰ Tamtéž, s. 166.

⁷¹ Tamtéž, s. 86.

Helenka ve vzteku dopis roztrhá a s obrázkem, který pro Freisteina nebyl vůbec určen, hodí do záchodu. Babička žalovat na vnučku samozřejmě nemůže, protože by se provalily její lži. Snaží se vnučku obměkčit tragickou rodinnou historií. Vypravěčka má ve své dětské optice jasno – když ji Freistein nechtěl a opustil, tak ona ho taky nechce. Velkou rozepří ve vztahu babičky a Kačenky způsobí další nálezy Helenky, tentokrát dopis Freisteina určený babičce, ve kterém ji dokonce prosí, má-li se Helenka u Kačenky tak špatně (jak babička píše), aby pozvala sociální pracovníci. Tyto lži Kačenka nepřešla bez povšimnutí, ale její matka i přesto vše zapřela. Jejich už tak napjatý vztah se ještě zhoršil.

Helenka chová ke svému vlastnímu otci jednoznačně odmítavý postoj, jednak to sama explicitně zdůrazňuje, jednak je to patrné na základě jejích činů, nehledě na trápení s otcovým příjmením. Vypravěčka se nedá obměkčit ani na tehdejší poměry nedostatkovými dárky. O Freisteinovi se dovídá od své babičky, která o něm mluví uctivě a zároveň se snaží Helenku donutit, aby mu sama napsala. Za otce považuje hrdinka otčíma Pepu, kterého naopak nemá ráda babička. Jisté je, že (ne)přítomnost svého vlastního otce si dobře uvědomuje, „*má ho nějak v krvi*“, ačkoliv se ho snaží ze svého života vytěsnit. O samotném Freisteinovi si nelze udělat zcela jasný obrázek, moc informací o něm nevíme. Jeho jediným vlastním projevem je dopis babičce, ve kterém svůj život považuje za nešťastný, lituje, že nemůže nic udělat pro svou dceru, která se na základě babiččiných (lživých) informací trápí a není jí věnována rodiči dostatečná pozornost. Sám sebe staví do role bezmocného.

2.3 Irena Dousková: Oněgin byl Rusák

Oněgin byl Rusák je druhým dílem volně navazující trilogie. Vychází o osm let později po *Hrdém Budžesovi*, tedy v roce 2006, v nakladatelství Druhé město, pro které to je první nakladatelský počín vůbec. Na ilustraci obalu se již tradičně podílela Lucie Lomová. Čtyři roky po vydání byl titul zdramatizován, tentokrát pražským Divadlem v Dlouhé.⁷² I v tomto případě se Douskové podařilo napsat román, který získal oblibu širokého publika.

---

⁷² Oněgin byl Rusák. *Divadlo v Dlouhé* [online]. [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: <http://www.divadlovdlouhe.cz/repertoar/onegin-byl-rusak/>

Ve volném pokračování se setkáváme opět se známou hrdinkou Helenkou, tentokrát o deset let později. Sedmnáctiletá vypravěčka žije s rodinou v bytě v Praze a navštěvuje maturitní ročník gymnázia. Ocitáme se tak v osmdesátých letech. Hrdinka už přestala mít komplexy z dětství, s tloušťkou nebojuje, naopak je spokojená a stala se středem zájmů svých spolužáků, kteří ji dokonce zařadili mezi pět holek, „*kteřé si mohou dovolit nosit minisukně*“. Její vnady budí pozornost nejen u vrstevníků, ale i starších mužů a nejrůznějších individuů, které ji často nemístně komentují:

„Slečno, povězte mi, jaké máte bradavky, malé, nebo velké? A jakou barvu, růžové, nebo spíš do hněda?“⁷³

„A byl to slimák všech slimáků. Pořád se kolem mě motal, koukal jako blbej, a ačkoliv musel jasně vidět, že s ním nechci mít společnou ani rohožku, nepřestával čumět.“⁷⁴

Se spolužáky zakládají uměleckou skupinu Pomed, Helena se věnuje vlastní tvorbě, píše básně a kreslí. Stala se z ní intelektuálka, v kolektivu má uznání. Komplexy z dětství se sice vytratily, objevily se ale jiné starosti typické pro dospívající – první lásky, citové zmatky a problematické vztahy s dospělými. Vztah s matkou se vyostřil, už není nazývána „Kačenka“, ale „máma“ a později „matka“, což může značit určitý citový odstup. Matka zažívá osobní i profesní krizi, herečkou už být nemůže, tvoří pouze pořady pro děti a později pro seniory v domovech důchodců. Svou krizi řeší alkoholem, konflikty v rodině narůstají, Kačenka v afektu označí Helenku za strůjce svého neštěstí. Ve své dceři pak pravidelně probouzí pocity viny:

„A že prej bejvala veselá, samá radost a samej smích, dokonce jí prej říkali Sluníčko. Ale to bylo do té doby, než jsem se narodila já. Tím to všechno skončilo. Žádněj důvod k veselí už nebyl.“⁷⁵

Otčím Pepa stále hraje v ničínském divadle, z čehož plyne napětí mezi ním a Kateřinou. Pepa, v předchozím díle vyrovnaný a klidný muž, se svou neurotickou ženou ztratil trpělivost, není laxní, je spíše agresivní. Vztah Helenky s Pepou je

---

⁷³ DOUSKOVÁ, Irena. *Oněgin byl Rusák*. Brno: Druhé město, 2006, s. 172.

⁷⁴ Tamtéž, s. 16.

⁷⁵ Tamtéž, s. 194.

blízký, díky němu probíhá mezi matkou a dcerou usmíření po jejich nejtěžší vztahové krizi. Postavy prarodičů ze Zákopů zestárlý, babička už tolik nezasahuje do rodiny své dcery a dědeček, milovaná osoba Heleny, umírá.

Více prostoru je věnováno jiným postavám, a to především vrstevníkům vypravěčky. Její blízkou kamarádkou je Jůlie Molová, která měla možnost chvíli žít s rodiči v Americe, Honza Kaplan, který je do Heleny zamilovaný, spolužačka Pát'a, která odjede do Ameriky jako skriptka, a Antoša, láska Heleny. Parta zažívá různé peripetie spojené s nepřízní režimu, ať už návštěvu přednášky chartistů, provokativní výstup Pomedu v divadle či zesměšňující rozhovor Heleny a Jůlie s předsedou SSM ve školním časopise. Tyto aféry nejsou ponechány bez povšimnutí vedení školy a rodičů, kteří mají obavy o budoucnost svých dětí, třebaže by se k nim sami rádi připojili:

„Ted'ka si možná o nás myslíš, že jsme poserové,“ říkal táta, „ale ono je to strašně těžký. Ted' tomu asi nemůžeš rozumět, nemáš děti, (...). Ty si stejně budeš myslet, že jsme zbabělí a blbí (...).“⁷⁶

Kolektiv kamarádů z Pomedu nakonec úspěšně odmaturuje, ale srážka s následnou realitou příjemná není. Helena se nedostala na vysokou školu, Honza Kaplan, do kterého se Helena postupně zamilovala, emigruje do Rakouska, a její biologický otec ukončuje korespondenci a finanční podporu.

Původ názvu díla se objasňuje již v první kapitole. Stejně jako v *Hrdém Budžesovi* je titul spojen s poezií. Hlavní hrdinka si vybírá báseň na recitační soutěž a matka jí navrhuje dopis Taťány Oněginovi, s čímž Helena rezolutně nesouhlasí:

„To jsem se teda vzbouřila, řekla jsem, že Oněgin byl Rusák, Taťána jakbysmet, a že nic takovýho v žádným případě říkat nebudu.“⁷⁷

Název románu je zároveň paralelou k milostným veršům a nenaplněné lásce Heleny k Antošovi, který byl poloviční Rus po otci.

Román je koncipován do dvaceti kapitol kratšího rozsahu, které na sebe chronologicky navazují. Názvy kapitol jsou názvy či části písní z osmdesátých let, ve kterých se odehrává čas příběhu (např. *Cirhóza, trombóza, dávivý kašel, Pravda je*

⁷⁶ DOUSKOVÁ, Irena. *Oněgin byl Rusák*. Brno: Druhé město, 2006, s. 118.

⁷⁷ Tamtéž, s. 18.

omamná květina, Ještě že je tady máma). Setkáváme se tak s Jaroslavem Nohavicou, Karlem Krylem, Vladimírem Mišíkem a mnoha dalšími. Někteří z interpretů se pak objevují i v jednotlivých kapitolách textu, členové Pomedu o některých z nich diskutují. Názvy kapitol často korespondují s událostmi, které se v dané kapitole odehrávají – např. v kapitole *Žralok zuby má jak nože* sežral údajně učitelku Krulerovou v Jugoslávii žralok, v kapitole *Přijde Mikuláš, dá ti guláš* Pomed obchází v převlečení za čerty a Mikuláše prosincovou Prahu.

V románu je opět zvolená ich-forma, která dodává výpovědi Heleny na autentičnosti. Naivitu dětské vypravěčky z předchozího románu nahradil pohled dospívající, sebeironické Heleny, která se snaží vypořádat s dobovou realitou, ale i svým vnitřním světem. Rámec vyprávění je ohraničen jedním školním rokem, v tomto případě maturitním. Kromě prostoru Prahy, dle popisů hrdinky plné lešení a chátrajících budov, se opět objevují Zákopy. Jazyk vypravěčky odpovídá jejímu věku, převažuje obecná čeština, vyskytují se i vulgarismy, anglicismy či slang typický pro dospívající.

Stejně jako Helenka prožije z iluze v *Hrdém Budžesovi*, když zjistí, že její vysněný hrdina neexistoval, přichází deziluze i nyní. Hrdinka se nedostává na vysokou školu a její zamilování zpraží pohlednice zasláná z čerstvé emigrace.

2.3.1 Otec a jeho kořeny

S Karlem Freisteinem se setkáváme i zde. Tentokrát se o něm dovídáme od samotné Heleny. Hrdinka o něm mluví již na úvodních stranách, kde ho ve stručnosti představuje. Doplnuje a upřesňuje informace, které v předchozím díle řečeny explicitně nebyly, případně se změnilo. Freistein emigroval, když byly Heleně tři měsíce. Už nežije v USA, ale v Tel Avivu v Izraeli, kde má rodinu, dvě děti. Údajně je příbuzný s básníkem Heinrichem Heinem, což sice Helena neví, zda není smyšlený fakt, ale dle podobizen jsou si prý vzhledově blízcí.⁷⁸ Korespondenci s Kateřinou udržuje, jeho dopisy Helena pozná, protože matka pak vždy brečí,

---

⁷⁸ Motiv rodinného spříznění otce hrdinky s básníkem Heinem se objevil již v prvotině *Goldstein píše dceři*.

„vždycky ji to pěkně sebere“. Hrdinka si posteskuje, že ho vůbec nezná a on o ni nejeví zájem:

„(...) co je pryč, na mě úplně kašle. Platí ale mámě nějaký peníze, prostě alimenty, poněvadž musí. Jinak mi nikdy nic nepošle, ani k narozeninám ne. Mně je to fuk, má tam dvě jiný děti a já mám jinýho tátu, ale aspoň napsat by mi mohl.“⁷⁹

Vztah hrdinky k otci se s věkem proměňuje. Ráda by věděla, jaký Freistein je, jací byli jeho rodiče, bratr a příbuzní, „co je poslali do plynu“. Myslí na ně velmi často, skoro každý den si na ně vzpomene, mj. při konverzaci se starým Němcem v Berlíně, který se chlubí, že za války byl v Praze, si Helena hned domýšlí a představuje, co tam asi dělal, že klidně mohl být ten, který „vpálil kulku“ do hlavy otcova bratra či nahnal jeho rodiče do dobytčáků. Kamarád Honza Kaplan obývá s rodiči vilu na Hanspaulce, což Heleně asociuje, že být jiná doba, tak i ona bydlí ve vile v Bratislavě, odkud pocházela rodina Freisteina. O otci mluví i s kamarádkou Jülií, společně probírají židovství, hrdinka se začala zajímat i o své židovské kořeny. Jülie židovský původ nemá, ale s Helenou své nadšení pro vše židovské sdílí. Při návštěvě Budapešti jsou obě nadšené:

„Dokonce tam mají i židovskou školu, ve který je možný vystudovat na rabína, a co bylo vůbec nejúžasnejší, po ulicích týhle čtvrti chodili živi Židi!“⁸⁰

Helena navštěvuje kurzy hebrejštiny, než je v jazykové škole zakázou, kupuje si všechny knihy, co se týkají Židů, a prochází se kolem synagog ve Starém městě. Odhodlala se navštívit židovskou obec, ale jako Židovku po otci ji neuznali a ještě se to dozvěděla matka, která ji za to zahrnula výčitkami.

Matka zároveň využívá Freisteina jako účinnou zbraň, která zasáhne Helenu vždy na správném místě. Své připomínky o dceřině původu si neodpustí ani před známými, kteří Helenu pochválí, že je hezká. Kateřina reaguje nepřejícně:

„Zatím je,“ řekla matka, „ale Židovky prej stárnou rychle, jako Cikánky.“⁸¹

Kateřina také dává najevo zklamání z dcery, často ji přirovnává k Freisteinovi. On je totiž tím, kdo jí zkazil život, a Helena je trvalý následek:

⁷⁹ DOUSKOVÁ, Irena. *Oněgin byl Rusák*. Brno: Druhé město, 2006, s. 20.

⁸⁰ Tamtéž, s. 38.

⁸¹ Tamtéž, s. 153.

„Veliké zklamání! Největší zklamání jejího života! Bohužel jsem kurva. Kurva bez cti a špetky studu. Jsem jako on! Jako Freistein. To je ještě o něco horší nadávka než kurva.“⁸²

Helena si samozřejmě uvědomuje, že je to nesmyslné obviňování, ví, že nemůže za to, že její otec Kateřinu opustil a utekl do zahraničí, stejně jako nemůže za to, že matku vyhodili z divadla.

Freistein je jako v předchozím díle otec fyzicky nepřítomný. Kateřina s ním udržuje písemnou konverzaci, posílá jí alimony ve formě bonů. Jeho zájem o dceru, zdá se, polevil, hrdinka si naopak stěžuje, že otec o ní nejeví dostatečný zájem. Helena projevuje lítost nad tím, že na ni není zvědavý, radši než za „pitomý boný“ by byla ráda, kdyby jí někdy napsal. Při návštěvě příbuzných z Ameriky si posteskuje, že v poslední době je navštěvuje každý, snad jen kromě jejího otce, jehož by viděla docela ráda na vlastní oči. Freistein je pro Helenu v životě přítomným článkem, fyzický vzhled zdědila po něm, okolí jí dává najevo, že je jiná, dává ji do kontrastu s matkou, s kterou si nejsou vůbec podobné, oproti bratrovi Pepíčkoví, který je „celá maminka“. Vypadá to, že role se oproti *Hrdému Budžesovi* obrátily. Z Heleny se stala dospělá osoba, o svého otce a kořeny se začala zajímat, ale nedostává se jí přílišného uspokojení, jeho snahu před deseti lety neuměla dostatečně ocenit. Pocit křivdy zůstává, občas ji zachvátí pocity vzteku, zvláště ve chvílích, kdy si přijde bezmocná vůči matčiným výčitkám. Závěr knihy překvapí nejen samotnou hrdinku, ale zřejmě i čtenáře:

„Milá Kačenko, jestli se nemýlím, měla Helenka teď někdy (myslím, že 13. 8.), osmnácté narozeniny. Celá dlouhá léta jsem, mnohdy za cenu nemalých obtíží, pravidelně posílal příspěvek na její výživu. Vzhledem k tomu, že už je jí krásných osmnáct let, končím. Dál ať se o vás stará zase někdo jiný, třeba pánbůh. Srdečně zdraví Karel Freistein.“⁸³

Vypadá to, že zájem o dceru tímto končí. Čtenář nezná explicitně důvody, proč Freistein napsal takto ironicky vyznívající vzkaz a může se o tom pouze domnívat. Nabízí se ovšem myšlenka, že Freistein ztratil trpělivost s několikaletým nezájmem a nestále dotčeným chováním ze strany Heleniny rodiny.

---

⁸² DOUSKOVÁ, Irena. *Oněgin byl Rusák*. Brno: Druhé město, 2006, s. 244.

⁸³ Tamtéž, s. 257.

2.4 Irena Dousková: Darda

Po dvou úspěšných románech vychází v roce 2011 závěrečný díl volné trilogie *Darda*, který se na rozdíl od předchozích částí neodehrává za totality, ale v současnosti. Román je již tradičně vydán ve Druhém městě, obálku ilustrovala Lucie Lomová. O rok později je próza představena v divadelní podobě, v pražském Divadle Na Jezerce, v hlavní roli opět s Bárou Hrzánovou.⁸⁴ Poslední díl trilogie neuspěl u recenzentů, ani nedosáhl takové čtenářské obliby jako předchozí knihy.

Název tohoto románu neznamena jen pořádnou ránu, ale také nomen omen příjmení manžela Heleny Součkové, která už není naivní holčička, ale žena po čtyřicítce. Své peripetie s příjmením ovšem nezapomene zmínit ani zde:

„(...) Užila jsem si svoje, hlavně ve škole. Ve třinácti mi dovolili se přejmenovat na Součkovou a u toho už zůstalo. Takže když se to vezme kolem a kolem, jsem teď zase tam, kde jsem byla. Jediná se jmenuju Součková, zatímco můj muž a moje děti jsou Dardové.“⁸⁵

Jindřich Darda, ředitel firmy zaměřené na zdravý životní styl, je otec Heleniných dětí, jedenáctiletého Vaška a čtrnáctileté Berty. Jindřich od rodiny odchází hned na prvních stránkách románu, což je pro Helenu právě první velkou ranou – dardou. I když jí neušla jeho proměna během dvacetiletého manželství, kdy se z něj stal surovec hrubý nejen k ní i k dětem, nemůže bez manžela žít a jen těžko si zvyká na jeho nepřítomnost. Při lékařském vyšetření syna se dokonce zjistí, že mu Darda při rychlé jízdě autem zlomil nos.⁸⁶ Helena přesto mlčí, Dardovi nic neřekne, ani se s touto událostí nikomu nesvěří. Stala se z ní ustrašená žena, která mlčí a v tichosti přijímá svůj úděl:

---

⁸⁴ Hrdý Budžes po 40 letech se vrací s Hrzánovou, hru uvede Jan Hrušínský. *iDnes.cz* [online]. [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: http://kultura.zpravy.idnes.cz/hrdy-budzes-po-40-letech-070-/divadlo.aspx?c=A120831_111214_divadlo_ptk

⁸⁵ DOUSKOVÁ, Irena. *Darda*. Brno: Druhé město, 2011, s. 12.

⁸⁶ Zde lze vysledovat propojení totožností postav z prvotiny *Goldstein píše dceři*, viz výše.

„To přece není normální. Co je to ve mně? Co se to ozývá? Nějaký posraný koncentračnický geny? Ochromující židovskej strach, kterej vyleze z díry, když někdo pořádně zařve?“⁸⁷

V tomto příběhu se setkáváme se zcela jinou Helenkou, než kterou známe z předchozích dvou románů. S Helenkou, která je nakonec po vzoru rodičů herečkou, která se stává hvězdou v průměrném českém seriálu, s Helenkou průběžně zdůrazňující své židovství, s Helenkou skeptickou, jízlivou a vážně nemocnou – další darda přichází do života hrdinky s diagnózou rakoviny prsu. Helena je sarkastická nejen k okolí, ale i k sobě. Tímto obranným postojem se snaží sama sebe uklidnit, nepustit si nemoc do hlavy, aby ji úplně nezničila.

Objevuje se zde také postava její blízké kamarádky Júlie. Právě ona Heleně pomáhá při nejtěžších chvílích v nemoci, když jí pravidelně předčítá povídky, které pro ni píše. Manžel Darda je vykreslen jednoznačně negativně, jako egocentrický hlupák s tyranskými sklony – přesto hrdinka touží po jeho návratu. Prarodiče ze Zákopů jsou již mrtví, stejně jako její vlastní otec, Karel Freistein. Což ovšem neznamená, že se Freistein v díle neobjevuje, jeho postava opět rezonuje celým příběhem. Vztah s matkou je zde v pozadí, nevyvolává u hrdinky tolik emocí jako v předchozích titulech.

Kompozičně je román koncipován stejně jako předchozí díly – do dvaceti kapitol kratšího rozsahu, chronologicky řazených. Názvy kapitol většinou odkazují na informace a události, které jsou v jednotlivých kapitolách zobrazeny. Všechny tři díly se vyznačují promyšleně víceznačným titulem, viz vysvětlení názvu výše. Text není jednolitý, formálně jej ozvláštňuje několik prvků odlišených kurzívou, vnitřní dialogy Heleny se zemřelým otcem, povídky, které píše Júlie pro Helenu na každou návštěvu chemoterapie, a různé Heleniny říkanky, které se objevují pravidelně v průběhu textu:

„Velbloudi ti neloudí/ Ba ani když zabloudí/ Když zabloudí na poušti/ Když je síly pouští/ Proč mám duši velbloudí?“⁸⁸

---

⁸⁷ DOUSKOVÁ, Irena. *Darda*. Brno: Druhé město, 2011 s. 41.

⁸⁸ Tamtéž, s. 16.

Ve své jednoduchosti často vystihují pocity hlavní postavy a můžou nadlehčit text jinak prosycený těžkostmi hlavní protagonistky (výše uvedená říkanka reaguje například na odchod Helenina manžela). Zvolená ich-forma dodává osobní zповědi na autentičnosti.

Jazykem románu je opět především obecná čeština, objevují se vulgarismy, anglicismy, ale místy i dialogy v němčině, když hrdinka hovoří s postavou rakouského původu. Čas, který próza zachycuje, je obdobím přibližně dvou let, což je nejdelší časový úsek oproti předchozím dílům – v *Hrdém Budžesovi* byl zachycen rok a půl života malé Helenky, v *Oněgin byl Rusák* jeden školní rok. Román se odehrává v přítomnosti, autorka komentuje aktuální politickou situaci (korespondující s dobou vydání románu) nejen u nás, ale i ve světě (např. polemizuje o Obamovi s afroamerickým kamarádem dcery). Prostředí je opět zasazeno do kulis Prahy. Naivní humor z předchozích knih zmizel a nynější pokusy mají spíše ironický a tragikomický dozvuk. Helena už neprožívá naivní humorné zážitky, ale syrovou životní realitu.

2.4.1 Otec poznáný

Oproti předchozím dílům trilogie se zde částečně mění perspektiva, o otci už se nedovídáme jen zprostředkovaně od vypravěčky, ale Karel Freistein zde vystupuje i sám za sebe, ačkoliv jako již mrtvá osoba. Z Freisteina se stal otec, který vstoupil fyzicky do života své dcery, Helena se s otcem osobně nejednou setkala a po jeho smrti se s ním setkává znovu ve svých vnitřních monolozích.

Helena znovu rekapituluje životní příběh svého otce. Oproti předchozím dílům známe doposud chybějící informace, vše do sebe nyní zapadá. Hrdince se splnilo přání, které ještě v předchozím titulu vypadalo nereálně, setkat se se svým otcem. V době Helenina vyprávění je však Freistein už deset let mrtev.

Hrdinka s nadsázkou rekapituluje, co ji otec stihl naučit poté, co ho osobně poznala – *používat pleťový korektor* (s kterým se ve svém socialistickém mládí nesetkala a veškeré nedokonalosti pleti neřešila, či naopak zakrývala nevkusnou vrstvou make-upu), díky otci pochopila, že *nemusí schovávat fotografie*, na kterých vypadá hrozně a trápit se pohledem na ně, může učinit osvobozující gesto, roztrhat

a zahodit je.⁸⁹ Dále ji otec naučil *nelhat*, což podle ní rozhodně neměl v úmyslu, spíše naopak:

„Tahleta věc není zdaleka tak praktická jako předchozí dvě. Je to jen zbytek mého pubertálního protestu proti člověku, který se často a celkem právem podepisoval B. Prášil. To je můj problematickejší závěr té never-ending story s mým otcem Josefem Freisteinem.“⁹⁰

U výše zmíněné citace si povšimne pozorný čtenář dvou drobností – podpisem *B. Prášil* se podepisovala i postava otce v *Goldstein píše dceři*, což nám opět propojuje analyzovaná díla, a rovněž si nelze nepovšimnout křestního jména Freisteina. V předcházejících dílech trilogie postava otce vystupovala pod jménem Karel Freistein, jako Josef (Goldstein) vystupoval otec v prvotině *Goldstein píše dceři*. V ostatních případech v *Dardě* je otec se jménem Karel Freistein (je otázkou zda křestní jména byla pozměněna záměrně, či se jedná o nepozornost spisovatelky):

„Když se můj otec Karel Freistein nevrátil z New Yorku, máma se vdala.“⁹¹

Jak už bylo zmíněno výše, otec zde poprvé za celou dobu vystupuje sám za sebe. Setkáváme se s Freisteinem mrtvým, který se svou dcerou udržuje kontakt i po smrti. Helena vysvětluje:

„Když otec umřel, bydlel nějakou dobu u mě v pracovně. V jedné mé skříni měl hlavní stan (...). Jinak samozřejmě volně prostupoval celou místností. Občas na mě mluvil, ale většinou tam prostě jen tak byl. Nebylo to strašidelné, spíš naopak. Měla jsem pocit zvláštního bezpečí. Trvalo to zhruba rok. Pak se pozvolna začal vytrácet a vytrácet až odešel úplně. (...) Jakoby to byl docela přirozený proces.“⁹²

S dědečkem Františkem po jeho smrti Helena zažívala to stejné, akorát se zdržoval v Zákopech. Helena v jednom z hovorů s otcem polemizuje, jaké je to být mrtvý. V příběhu se otec objeví vždy, když dcera řeší závažnou situaci. Poprvé po určení diagnózy a podruhé, když se vyjadřuje ke vztahu Heleny k jejímu manželovi.

---

⁸⁹ Helena vzpomíná na událost, kdy při prvním setkání s Freisteinem dovezla dárky, které mu Kateřina poslala – mezi nimi byla i publikace o Národním divadle. Z knihy si vytrhl obrázek bezejmenné baletky, potom celou knihu vyhodil do koše. Helena byla v šoku z tohoto barbarství, ale poté si uvědomila, jaká se v tom činu skrývá svoboda, pro ni dosud nepoznaná.

⁹⁰ DOUSKOVÁ, Irena. *Darda*. Brno: Druhé město, 2011, s. 24.

⁹¹ Tamtéž, s. 163.

⁹² Tamtéž, s. 64.

Otec se ve své mrtvé podobě objevuje jako zhruba deseticentimetrová postavička, která nepostrádá komiku, například když leze po vánočním stromku po stříbrném řetězu.

Vztah Heleny a otce prošel zásadní proměnou. Díky osobnímu shledání se vztah do jisté míry naplnil, ačkoliv podotýká, že táta byl pro ni Pepa a Freistein byl otec. Helena v určitých životních chvílích s otcem promlouvá formou vnitřního monologu, má potřebu slyšet jeho názor na svou situaci – je zřejmé, že otec během svého života v jiné zemi nabral spoustu zkušeností, které byly pro Helenu velmi cenné a nikdo jiný z její rodiny jí je zprostředkovat nemohl. Jeho životní nadhled jí po jeho smrti chybí, proto s ním promlouvá a představuje si, co by jí asi poradil. Freistein ve svých promluvách působí moudře, své dceři nastavuje zrcadlo. Otec má navíc smysl pro humor, ať už účelný, či ten, který vzniká nedokonalou češtinou:

„Aniž s blbem obcovati budeš. To znáš, ne? To je z tóry. Fakt, vážně.“⁹³

„Ať si Darda políže prdel.“⁹⁴

Freistein jistě miloval také mnoho žen, zálibu měl v baletkách, o čemž sám mluví (stejně jako Josef Goldstein). Nebojí se také hovořit o tom, „*jak to podělali s Kačenkou*“ – oproti předchozím dílům se zde neobjevují Heleniny výčitky, toto téma je, jak se zdá, uzavřeno.

Z chybějícího, nikdy nepoznaného otce se stal otec přítomný, i když Freistein vstoupil do života Heleny až její v dospělosti. Ačkoliv jeho nepřítomná léta nelze zpětně nahradit, Helena si k němu vytvořila blízký vztah, otec jí předal svá moudra, jakousi nepoznanou svobodu, kterou hrdinka, jak sama hodnotí, stejně neuměla sama aplikovat.

2.5 Kateřina Sidonová: Jsem Kateřina

Autobiografický román *Jsem Kateřina* vyšel v roce 2002 v nakladatelství Mladá fronta, v edici Česká próza, orientované na tvorbu současných českých autorů.

---

⁹³ DOUSKOVÁ, Irena. *Darda*. Brno: Druhé město, 2011, s. 25.

⁹⁴ Tamtéž.

Román je zповědí mladé ženy, která skládá střípky vzpomínek z dětství přes dospívání až po mateřství, a přitom se celou dobu snaží nalézt především sebe sama.

Román nevelkého rozsahu je rozdělen na tři na sebe chronologicky navazující kapitoly. První, rozsahem nejdelší kapitola, se věnuje dětství a dospívání Kateřiny. Ve druhé, nejkratší kapitole Kateřina zažívá okamžiky, které zásadně ovlivní její život – nepovedenou operaci hlasivek, kvůli níž nadále nebude moct vykonávat práci učitelky, a těhotenství, které skončí potratem. Po těchto traumatizujících zážitcích se psychicky zhroutlí a snaží se zapomenout alkoholem a drogami. Kapitola končí pozitivně, Kateřina je znovu těhotná. Závěrečná kapitola zachycuje rodinný život, zborcení posledních mladických ideálů a životní tempo trojnásobné matky. Román je psán v ich-formě, čas vyprávění je čas přítomný. Jazykem je převážně obecná čeština, objevují se vulgarismy, anglicismy a také dětská mluva. Časoprostorem je rozmezí šedesátých let, kde se odehrávají pasáže dětství, po současnost, kdy je vypravěčka trojnásobnou matkou. Prostorem románu je především Praha, v dětství také chata v Mníšku či Heidelberg v Německu, kam se hrdinka vydá navštívit svého otce.

Hlavní hrdinka Kateřina, která je zároveň vypravěčkou, již od dětství řeší problémy sama se sebou. Dětství se v leccěms podobá hrdince z předchozích románů, Helence. Obě jsou tlusté holčičky a obě si vystačí tak trochu samy ve svém vlastním světě fantazie, kde mají své hrdiny. Hrdinové předškolních let Kateřiny byli Bajaja, Bruncvík, Jánošík, Ježíš a Václav Neckář, do kterých se ve svých představách převtěluje. Kromě toho si celý život přála být kluk, což jako motiv prochází celým textem. Hrdinka o tom přemítá i ve své dospělosti, když je matkou:

„Někdy se divím, že nejsem lesba, když část svého života žiju jako muž. Ale nejsem.“⁹⁵

Narodila se v rodině jako první (sestra Magdalena se narodila v jejích šesti letech), takže si uvědomuje, že ji všichni milují:

„Jsem tlustá poslušná holčička, kolem které se točí celý svět.“⁹⁶

---

⁹⁵ SIDONOVÁ, Kateřina. *Jsem Kateřina*. Praha: Mladá fronta, 2002, s. 7.

⁹⁶ Tamtéž, s. 10.

Dětství vypravěčka popisuje v poměrně rychlém sledu, setkáváme se i s reáliemi, jako je rok 1968, který do života hrdinky zasáhne v jejích čtyřech letech emigrací dědečka a sousedů. V jedenácti letech se od rodiny stěhuje otec, Kateřině nabídne, že může bydlet s ním, ale dcera zůstává s matkou. Ve dvanácti letech líčí pokus o zneužití novým partnerem své matky, která propadá alkoholu. V dospívání se setkáváme s podpisem Charty 77 a s rodinným známým, Magorem z Plastic People. Otec odjíždí do Německa pod nátlakem StB, Kateřina zažívá první lásky a zklamání. Navštěvuje otce v Německu, což je pro ni velkým zážitkem v kontrastu s Československem, a začíná experimentovat s drogami. Otec jí nabízí, aby v Německu zůstala a studovala, ale hrdinka odmítá. V Česku je přijata na pedagogickou fakultu, na filozofickou ji nepřijali z kádrových důvodů. V textu se objevují také sny, většinou děsivé; předcházejí nepříjemným zážitkům. Hrdinka opakovaně trpí pocity méněcennosti:

„Jsem špatná. Jsem neskonale špatná. Jsem vzteklá, nepřející, žárlivá, nepečuju o sebe, jsem nafoukaná, sobecká, zbabělá, netolerantní... Jsem pyšná. Jsem zlá. Jsem chladná. Jsem neupřímná. Jsem lhostejná. Přetvařuju se.“⁹⁷

Tyto pocity se ještě prohlubují při následných těhotenstvích. Kateřina má tři děti po roce za sebou, což je psychicky velmi náročné a s nevyrovnanou Kateřinou zacloumá ještě více, když nedokáže skloubit svou představu dokonalé matky a manželky. Následují hádky s partnerem Tondou, který si v očích hrdinky dělá, co ho baví a může se realizovat, kdežto ona musí sedět doma, bez času na sebe samotnou. Román končí smířlivě a odkazuje k názvu knihy: *Jsem Kateřina* je leitmotivem celého románu. Je to jakási mantra, kterou hrdinka sama sebe ujišťuje, kým při hledání životních jistot vlastně je. V závěru dochází k sebeuvědomění:

„Ale já vím, kdo jsem. Jsem Kateřina.“⁹⁸

Autorka v mnoha rozhovorech o díle hovoří jako o ryze autobiografickém. Píše o věcech, které ji trápily a nedokázala je nikomu říct, a tak je napsala na papír. Tvrdí,

---

⁹⁷ SIDONOVÁ, Kateřina. *Jsem Kateřina*. Praha: Mladá fronta, 2002, s. 76.

⁹⁸ Tamtéž, s. 172.

že leccos vypustila, snažila se, aby románem nikomu neublížila. I přesto je tato osobní zpověď velmi syrová a nic nepřikrášluje.⁹⁹

2.5.1 Otec vzdalující se

Postava otce je jedna z přítomných postav v románu, čtenář se s ním seznamuje v jeho dialozích s Kateřinou.

„(...) Táta je spisovatel. (...) Sedí, kouří, dívá se z okna a mne si bradu.“¹⁰⁰

Poprvé se setkáváme s otcem, který je v dětství hrdinky fyzicky přítomen. Ve scénách z dětství otec působí laskavým dojmem a nebojí se zapadnout do světa fantazie své malé dcery:

„Klid, Vinnetou, je toho tady ještě dost,‘ odpovídá táta dál a okusuje Míšovi nohu. Mlaská a pochvaluje si, jak je to dobré masíčko.“¹⁰¹

Otec je spisovatel, který celé dny sedí ve své pracovně, odkud se ozývají zvuky psacího stroje. Pracovna je pro Kateřinu jakousi tajemnou místností, do které nahlíží klíčovou dírkou, kde vidí otce ztrácejícího se za clonou cigaretového kouře, kolem něj se válí knihy a papíry, stěny jsou pomalovány olejovými barvami, plazí se na nich nazí lidé s kostnatýma rukama a nohama, s holými lebkami. Na Kateřinu tento výjev působí svou magičností a otce do této tajemné podoby stylizuje na více místech v textu. V pracovně visí portrét mrtvého dědečka Kateřiny:

„To je můj otec,‘ říkává táta, když se někdo zeptá, kdo to je. Obraz je temný, přísný a smutný. Olejomalba.“¹⁰²

Otec doma píše, kreslí nebo čte, ale také se trpělivě věnuje dceři, se kterou je doma (matka chodí do práce). Navštěvují antikvariát, chodí do kina, dceru kulturně rozvíjí již od dětství. Změna nastává v Kateřininých jedenácti letech, kdy matka dceři oznámí, že táta už s nimi nebude bydlet, ale že se můžou vidat, kdy budou chtít. Při

---

⁹⁹ Kateřina Sidonová o trucu i laskavosti. *Novinky.cz* [online]. [cit. 2016-03-24]. Dostupné z:

<http://www.novinky.cz/kultura/3341-katerina-sidonova-o-trucu-i-laskavosti.html>

¹⁰⁰ SIDONOVÁ, Kateřina. *Jsem Kateřina*. Praha: Mladá fronta, 2002, s. 10.

¹⁰¹ Tamtéž.

¹⁰² Tamtéž, s. 12. Motiv obrazu mrtvého otce se objevuje i v další analyzované próze *Sen o mém otci* Karola Sidona, který je rodinně spřízněn s autorkou tohoto románu. Viz níže.

návštěvě otce na Štědrý den dostane hrdinka poprvé v životě facku, která byla uštědřena nespravedlivě, při vypjaté situaci mezi rodiči. Otec má novou rodinu, ženu Marcelu a syna Eliáše, u kterých Kateřina občas tráví čas a setkává se s otcovými přáteli, kteří žijí v neustálém strachu z StB. Následně sama hrdinka zažije návštěvu tajné policie a zdá se jí sen o zatčení otce. Nedlouho na to otec oznamuje, že odjíždí:

„(...) Budu muset odjet z Československa. ‘ Zmrzlina mi zamrzla v krku, už mi nechutnala. ‘Bude to pro mě hrozně těžký, nechat vás tady, ale nedá se nic dělat. Určitě za mnou budete moci jezdit. ‘ (...) Večer ležím v posteli a brečím. “¹⁰³

Blízký vztah otce s dcerou se tímto v podstatě přetrhává. Kateřina s mladší sestrou Magdalenou jedou otce později navštívit do Heidelbergu, kde nyní žije. Otec dceři nabízí, aby v Německu zůstala a studovala, v Československu nebyla na studium na vysoké škole přijata a v zahraničí by se jí otevřely nové možnosti. Hrdinka ovšem tyto představy nesdílí a vrací se zpět do Československa. Poslední informace o otci se dozvídáme, když hrdinka sleduje televizi a komentuje válku v Zálivu, u čehož zmíní, že v Izraeli je táta a její bráchové.

O otci se v románu nedovídáme mnoho informací. Jmenován nikde explicitně není, jen vytušíme jméno Karol, když je osloven kamarádem v jedné ze scén:

„Karolko, teraz máme dobré slnko. “¹⁰⁴

Jméno koresponduje se jménem spisovatelčina otce Karola Sidona, nicméně není vhodné ho ztotožňovat s postavou z fikčního světa, i přes značnou autobiografičnost titulu. O fyzickém vzhledu se kromě toho, že „*je malej*“ nedozvídáme nic. V dětství hrdinky je otcem přítomným a laskavým, mají blízký vztah, protože jsou spolu denně doma a otec se jí velmi trpělivě věnuje. Po jeho odchodu od rodiny se pochopitelně mnoho změní, ale otcův vztah je stále vřelý. I po emigraci do Německa chce pro dceru to nejlepší, nabízí jí nový život v jiné zemi, působí moudře a rozvážně, ale Kateřině připadá opuštěný a přemýšlí o tom, zda si ho v exilu někdo váží. Kateřině je v té době dvacet let a s otcem polemizují o životě, o tom, co od něj hrdinka čeká, ale myšlením jsou si nyní oba vzdálení. Otec je zde

---

¹⁰³ SIDONOVÁ, Kateřina. *Jsem Kateřina*. Praha: Mladá fronta, 2002, s. 37.

¹⁰⁴ Tamtéž, s. 15.

zobrazen jako intelektuál, který se těší úctě mezi svými přáteli. Ale také jako muž, který je v kontrastu s dominantní matkou Kateřiny.

Ačkoliv se na začátku románu mohlo zdát, že bude následovat idylický vztah mezi otcem a dcerou, není tomu tak. Otec zůstává v životě hrdinky opět spíše nepřítomen, do popředí se dostává dominantní matka. V částech, kdy je hrdinka dospělá a má svou rodinu, se s postavou otce nesetkáme vůbec, otec postupně z života hrdinky zmizel, mužský element jí nahradil manžel.

2.6 Jan Faktor: Jiříkovy starosti o minulost

Kniha s podtitulem „román o dospívání v divoké době“, jež vyšla v roce 2015 v nakladatelství Plus, je oproti předchozím analyzovaným dílům výjimečná svým původem, byla totiž napsána německy. Titul vyšel v Německu v roce 2010 pod názvem *Georgs Sorgen um die Vergangenheit oder Im Reich des heiligen Hodensack-Bimbams von Prag*, kde se stal úspěšným a získal nominaci na Cenu Lipského knižního veletrhu a Německou knižní cenu. Do češtiny jej přeložil Radovan Charvát za spolupráce samotného autora, který dílo dle svých slov pro české publikum výrazně upravil.¹⁰⁵

Groteskní román plný erotičnosti a fascinace ženstvím je opět autobiografickým dílem (autor ale upozorňuje, že v románu je také spousta fikce a přehánění). Postava Jiříka líčí své dospívání v socialistické Praze. Samotný název románu *Jiříkovy starosti o minulost* je nelogický, neboť starosti si může člověk dělat o budoucnost či přítomnost, ne o něco minulého. Obálku díla tvoří černobílá fotografie, která zobrazuje autora s přáteli v mladém věku u Písecké brány v Praze, kde často tráví svůj čas i Jiřík.

Oproti předchozím analyzovaným dílům je román objemnější, čítá bezmála pět set stran (v německém originále ještě o sto více) a je rozdělen do čtyřiceti dvou kapitol nestejných rozsahem, od jedné po několik desítek stran. Jejich názvy, psány minuskulí, jsou delšího rozsahu (kromě několika málo z nich, jež nesou pouze

---

¹⁰⁵ Jan Faktor: Jiříkovy starosti o minulost. *iVysílání* [online]. [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10619821880-u-zavesene-knihy/215411000170019/obsah/400367-jan-faktor-jirikovy-starosti-o-minulost>

jméno postavy, o které část pojednává, např. *Dana, Lici, paní Šlajsová*) a přímo odkazují na samotný text, který následuje. Informace v názvu je tak přesným nebo mírně upraveným sdělením, které se v příslušné kapitole nachází, např. „*po výstřelu mu žhnoucí projektil uvízl kdesi v ponožce*“ parafrázuje část z následujícího textu „*V ponožce mu jen trčela horká, placatá a úplně suchá olověná kulka.*“ Nadpisy působí jako neuzavřený celek, jsou prostým sdělením, útržkem z různých odstavců, často mohou pro čtenáře působit nic neříkajícím dojmem („*viděl jsem zoufalý pyj, jak se zmítá v nehostinné jeskyni*“, „*perlíky jim lítaly sem tam kolem hlav*“ apod.) a jeho význam se osvětlí až v samotném textu kapitoly, viz příklad výše. Výrazným prvkem je samotný jazyk románu, který vyniká svou hravostí. Text je plný metafor z nejrůznějších oborů, přes biologii, chemii, techniku:

„*Občas mě užíral pocit, že určitě směřuju k parciálnímu vykojení, k nereverzibilní mutaci nebo autoimunnímu kolapsu.*“¹⁰⁶

„*Čeština, když chce, je vtípem genuinně subversivní.*“¹⁰⁷

Kromě „přírodo-technických“ pasáží se objevují naopak podrobné popisy denních událostí (práce popelářů apod.), které jsou zasazeny do zdánlivě nesourodého textu. Intelektuální projevy vypravěče jsou záhy popřeny vulgarismy, zkomoleninami či velmi naturalistickými popisy:

„*Jednou po volnostylové vzdušné souloži vestoje z ní vypadl chuchvalec krvavé sraženiny prošlehané ejakulátem a pleskl hlasitě na podlahu.*“¹⁰⁸

Hlavní postava Jiřík v ich-formě popisuje své dětství a dospívání, které se odehrává především v Praze, ve starém bytě nedaleko centra. Onen byt je důležitým prostorem, Jiřík v něm bydlí s laskavou milující matkou, která je zároveň dominantní, samostatnou ženou, a s dalšími ženami nejrůznějších generací – tetičkami, babičkami a příbuznými, které se k domácnosti připojily po návratu z koncentračních táborů. Jediný muž v bytě kromě Jiříka je manžel jeho tety. Protože je ženskou přesilou upozaděn, žije vlastním životem ve své „*noře*“, mimo hlavní dění v domácnosti. Celý byt působí jako panoptikum ovládané ženským prvkem, což si

---

¹⁰⁶ FAKTOR, Jan. *Jiříkovy starosti o minulost*. Praha: Plus, 2015, s. 156.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 414.

¹⁰⁸ Tamtéž, s. 224.

v dospělosti uvědomuje i hlavní hrdina a uznává, že mu nezbylo nic jiného, než si brát za vzor ženy, které měl kolem sebe bez ustání a byly takovou jeho „ochrankou“:

„Když mi v životě hrozilo nebezpečí, vždycky se našla nějaká ženská bytost, která na mě na správném místě čekala.“¹⁰⁹

Jiříkův biologický otec má novou rodinu a Jiřík jej musí každý víkend navštěvovat, což je mu zatěžko, otec pro něj není nijak zajímavý člověk a víkendy u něj přetrpí. Mužský vzor tedy v dětství vypravěče chybí. V díle se objevují i reálné postavy z tehdejší oblasti kultury, které se přátelí s Jiříkovou matkou, vystupující však pod změněnými jmény. Čtenář znalý tehdejšího kontextu některé z postav může rozklíčovat, např. postava slepého filozofa Klaudia odkazuje na disidenta Klementa Lukeše.

Časově je zachyceno období padesátých až sedmdesátých let, v němž je ukotveno Jiříkovo dospívání a nejrůznější epizody rodiny a známých, v pozadí se odehrávají dějinné události jako maďarské lidové povstání nebo okupace v roce 1968. Vypravěč dává nahlédnout do tehdejšího místopisu Prahy a života Pražanů, a to nejen toho každodenního, ale i sexuálního, který byl dle vypravěče pestrý a plný utajovaných milenek a milenců, což považuje za standard té doby. Kromě prostoru Prahy se hrdina nějakou dobu pohybuje i ve Vysokých Tatrách, kam se na několik měsíců přestěhoval a pracoval jako nosič.

Spolu s Jiříkovou nejbližší rodinou, s ženami, s nimiž obývá domácnost, se také neustále otvírá téma přeživších holocaustu. Rodina je tímto traumatem silně poznamenaná, většině obyvatel bytu nejbližší příbuzní válku nepřežili a ženy si posléze utvořily svůj vlastní židovský svět, ve kterém byl Jiřík vychováván. Zajímavá je Jiříkova konfrontace s vlastním židovstvím, explicitně se o něm dovídá až díky spolužákovi Fassgoltovi, jemuž se s ostatními dětmi vysmívá, že je Žid (ačkoliv tomu ve skutečnosti tak není, má pouze nezvyklé příjmení). Jiřík se doma svěří se svým názorem na „židovského“ spolužáka, který je dle něj nesnesitelný a charakterově méněcenný. Ženy ho ovšem vyvedou z omylu a předloží pro Jiříka šokující pravdu:

---

¹⁰⁹ FAKTOR, Jan. *Jiříkovy starosti o minulost*. Praha: Plus, 2015, s. 466.

„Jak to, že ti to ještě nikdo neřekl, Jiříku? My všichni jsme tu Židi, a ty přirozeně taky. Skoro všichni naši doktoři a známí jsou Židi.“¹¹⁰

„Vědomí, že jsem Žid, mě vylekalo.“¹¹¹

Na popud „židovských specialistů“ z okruhu přátel rodiny byl Jiřík obřezán. V jeho perspektivě měli všude po světě více či méně vzdálené židovské příbuzné, kteří je zásobovali nejrůznějším nedostatkovým zbožím, ať už se jednalo o léky či potraviny. Židovské téma je všudypřítomné a dodává románu základ grotesknosti zvláštními osudy ženských přeživších hrdinek.

2.6.1 Otec organický

„Krajně nepříjemné bylo, že po našem bytě nepobíhal nikdo, koho bych mohl vydávat za svého otce.“¹¹²

V tomto díle se nám dostává nejzevrubnější popis postavy otce, v jednotlivých kapitolách je mu věnován poměrně velký prostor. Otec je popsán svým synem Jiříkem a vystupuje také ve vlastních promluvách, které se zřídka objevují. Je tedy otcem fyzicky přítomným, ač svému synovi přece jen velmi vzdálený.

Otec je nazýván „otec“, řídce „táta“, žádné vlastní jméno v románu nenajdeme. Fyzické stránce otce se Jiřík věnuje detailně, otec je tlustý a „*vertikálně dost pod průměrem*“:

„Jeho nemalé, ale jen částečně přetéající břicho se sice nenabízelo přímo k vystavování, dlouho se mi ale i s ním docela líbil. Jeho ramena vyzařovala hrdou sílu, jeho vypoštěřovaná hrud' a záda se zdála být plná svalstva – alespoň jsem si to tak nějak maloval. A nohy měl skutečně štíhlé.“¹¹³

Estetika mužských břich Jiříka děsila, měl pocit, že jde o jakousi epidemii. Převislá břicha viděl na každém kroku a už od dětství měl strach o svou figuru. Když

---

¹¹⁰ FAKTOR, Jan. *Jiříkovy starosti o minulost*. Praha: Plus, 2015, s. 52.

¹¹¹ Tamtéž.

¹¹² Tamtéž, s. 16.

¹¹³ Tamtéž, s. 60.

se přejedl, raději břicho ihned zatahoval. Otec byl na svou postavu pyšný, při návštěvách známých si často svlékal kalhoty, aby ukázal své štíhlé nohy, a donutil svléknout se také návštěvy a jejich nohy porovnával se svými. Otec je ovšem postavou bez tváře, přestože metaforických popisů jeho těla najdeme hned několik. Lze z nich vyčíst ošklivost dokreslující i vnitřek této postavy:

„Můj otec – ta hrouda žluklých tuků a denaturovaných bílkovin, vychrlenina nabitá amorfními instinkty – byl kompletován deriváty organických výměšků, izotopy enzymů a asi i naprosto zrudnými syntetickými molekulami.“¹¹⁴

Otec je v textu vykreslen jako patologický lhář, alkoholik, ačkoliv sám o sobě měl vysoké mínění, rád si namlouval, že je „nemilosrdný a drsný chlap“, před lidmi se rád „vytahoval“ a rád je svou ironií zaháněl do úzkých. Lhaní bylo jeho velkým koníčkem a díky lžím stavěl sebe samého do pozice hrdiny, čímž chtěl syna zaujmout – vymýšlel si poutavé příběhy ze svého povolání, kdy mu bylo umožněno se jakožto příslušníkovi StB účastnit nejrůznějších akcí (např. se dostal na palubu tryskáče, a to při nebezpečných testech ve stratosféře) či z války, kde se údajně účastnil sabotáží (jak později Jiřík zjistil, totožné příběhy se nacházely v Drdově *Němé barikádě*). Otec také rád fantazíroval o pokroku techniky, což už byly lži snadno ověřitelné a syn si to později jen těžce přiznával, zvláště před spolužáky, kteří lži prohlédli. Jiřík přesto otce bránil před posměchem spolužáků a neprozradil, že má ony nepravděpodobné výmysly od něj.

Jiříkovi rodiče se rozvedli půl roku po svatbě, poté co matka zjistila, že takového člověka vedle sebe nesnese a že mezi tolika ženami v bytě to s ním nemůže fungovat. Jedním z důvodů také mohl být fakt, že Jiříkův otec nebyl Žid a do židovského světa žen nemohl zapadnout. Jiřík matce nikdy neprozradil, jak jsou mu pravidelné návštěvy u otce zatěžko, bral ohledy na její víkendový odpočinek. Pobývat v otcových bytech bylo pro hlavního hrdinu utrpením – panelákové byty byly zakouřené cigaretovým dýmem, vše působilo lepkavě, ani důkladně umyté nádobí jako by nebylo čisté, v pokojích přetopeno, kvůli kočkám se moc neotvírala okna, takže veškeré výpary z kuchyně se šířily po celém bytě, stejně tak jako pachy nemytých těl a koček:

---

¹¹⁴ FAKTOR, Jan. *Jiříkovy starosti o minulost*. Praha: Plus, 2015, s. 61.

„Nebyla přirozeně náhoda, že všechny tři tátovy byty, které jsem znal, byly tak hnusně šňavnaté a patologicky čilé. Všechny ty bující výhonky, bacily hniloby a nerůzná smrtodárná semena tam nemohl zanést nikdo jiný než otec.“¹¹⁵

Do tohoto pro Jiříka štítivého prostředí otec zcela zapadal a žil s ním v symbióze. To vše je v kontrastu s Jiříkovým domovem, který byl pravidelně větrán a uklízen, a také v kontrastu s Jiříkovou matkou, atraktivní ženou, která o sebe velmi pečovala. Kontrast mezi rodiči je patrný i z jejich povolání, matka byla kulturně vzdělaná redaktorka novin a otec, jak jsme již zmínili, pracovník StB.

Otec byl v životě Jiříka fyzicky přítomný, pravidelně se stýkali. Přesto všechno si byli vzdálení, byla mezi nimi nepřekonatelná propast, která se prolomila až těsně před otcovou smrtí, kdy se jejich společným zájmem stalo navštěvování hospod. Přátelství to ale nebylo stabilní a záviselo na otcových náladách. Otec umírá ve svých dvaapadesáti letech, kdy doplatil na svůj alkoholismus, který se ještě prohloubil poté, co byl po okupaci vyloučen ze strany i z práce na ministerstvu vnitra. Povahou slaboch a lhář, podivná frustrovaná postava, nemohla být pro syna adekvátním mužským vzorem:

„Mně nezbylo opravdu nic jiného, než si za vzor brát ženy.“¹¹⁶

2.7 Karol Sidon: Sen o mém otci

Sen o mém otci, literární debut Karola Sidona, vyšel v roce 1968 v nakladatelství Československý spisovatel v edici Život kolem nás. Druhé vydání vyšlo v roce 1992 v nakladatelství Mladá fronta ve svazku s prózou *Sen o mně*. Autobiografická próza zachycuje zážitky z dětství a také vztah mezi chlapcem, jeho matkou a zemřelým otcem:

„O vlastním dětství se tu mluví s takovou upřímností, věcností a stylistickou nápaditostí, že by mohl závidět každý editor psychoanalytických chorobopisů.“¹¹⁷

---

¹¹⁵ FAKTOR, Jan. *Jiříkovy starosti o minulost*. Praha: Plus, 2015, s. 63.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 262.

¹¹⁷ Vypovídat upřímně a na úrovni. In LOPATKA, Jan. *Předpoklady tvorby*. Praha: Československý spisovatel, 1991, s. 339–353.

Prózu uvádí podtitul z Knihy přísloví:

„*Duše sytá pohrdá i medem, ale duši lačné každá hořkost sladká.*“¹¹⁸

Dílo nevelkého rozsahu je rozděleno do několika samostatných částí. První část nazvaná *Nekrology* je rozdělena do šesti podkapitol, ve většině případů pojmenovaných podle postavy, na niž vypravěč vzpomíná. Jedná se o postavy z vypravěčova dětství v Praze, jež ho do jisté míry ovlivnily – strýc Cyril, u kterého se hlavní hrdina ukrýval během války, svérázný strýček Honza, vynikající svou bezprostředností a humorem, domácí učitel pan Stamic, který měl hlavního hrdinu kulturně vzdělávat, aby mu pozvedl sebevědomí, či strýček Karel, díky němuž se dětský hrdina poprvé setkal se smrtí. Druhá, rozsahově nejdelší část, *Žakovská knížka*, se věnuje vztahu matky a syna Karola. Karol pod neustálým tlakem své matky, ve strachu z trestu ze špatných známek, předstírá ztrátu žakovské knížky. Zamotává se do řetězce lží, jen aby se vyhnul tyranizující matce, která je přehnaně přísná a syna zbytečně trestá. Lži se kupí a stávají se čím dál nepravděpodobnějšími, syn je svou zoufalou situací zahnán do kouta, a pod tlakem matky přísahá na svého mrtvého otce, že je nevinný, než aby se přiznal. Dramatický konec se nekoná, pravda vyjde najevo a na obou stranách dochází k vzájemnému pochopení. Karol si uvědomuje své nedůstojné chování a s hrdostí přijme fyzický trest, který vykoná otčím. Matka je na syna hrdá, že trest přijal mez mrknutí oka, a syn je šťastný, že může být na něj matka pyšná:

„*Ty jsi vůbec neplakal? ‘Ne,‘ – bylo mi krásně. ‘Jsem na tebe hrdá. Jsem na tebe hrdá, Karolku. ‘Jako kdyby mi na prsa připjala řád.*“¹¹⁹

Třetí část, jež nese titulní název *Sen o mém otci*, je rozdělena do třinácti oddílů. Setkáváme se zde s rodinnou historií Karola, vypráví se o otčímovi Fuchsovi a zemřelém otci Sidonovi. V životě matky i syna panuje neustálá nervozita (co když se jednou otec Sidon vrátí, co když nezemřel v Terezíně), výrazný je také nezájem malého Karola změnit si jméno po otčímovi (hrdě nosí jméno svého biologického otce). Matčino nervózní chování se projevuje přehnaně přísnou až terorizující výchovou. Karol často ve svém vnitřním světě utíká k nepřítomnému otci, jehož si zidealizoval, je pro něj autoritou a vzorem. Závěrečnou částí titulu je *Dodatek*, ve

¹¹⁸ SIDON, Karol. *Sen o mém otci*. Praha: Československý spisovatel, 1968, s. 5.

¹¹⁹ Tamtéž, s. 89.

kterém se vypravěč omlouvá svým nevlastním sestřím, že jim v díle nevěnoval dostatečný prostor a také všem, kterých se jakkoliv dotknul.

Hlavní postavou a zároveň vypravěčem v ich-formě je Karol, původem po otci Žid, který se vrací do vlastního dětství; jednotlivé příběhy jsou tedy vyprávěny z pozice dospělého. Čas vyprávění je minulý, text často uvozuje časová určení: „*když mi bylo asi pět let...*“, „*když bylo po válce...*“, „*jednou jsem přišel ze školy...*“. Dodávají textu jakousi legendárnost a nutí nás zamýšlet se, zda jsou utkvělé vzpomínky pravdivé, zda to nebyly jen dětské představy. Důležitou postavou je matka, dominantní a svéhlavá žena. Po válce, kde ztratila svého muže (otce Karola), se vdá za muže, kterého zná z dřívějšího a je také Žid, stejně jako první manžel. Matka v synovi udržuje vzpomínky na vlastního otce, používá ho proti němu jako (ne vždy) účinný nástroj na vyvolání pocitů viny. Sama žije v nejistotě z případného návratu prvního manžela, polemizuje se synem o tom, zda by se rozhodl pro něj, či by zůstal s ní a otčím. Otčím Fuchs je laskavá postava, do konfliktů mezi matkou a synem vstupuje minimálně, pouze je-li o to požádán svou ženou. Konflikt mezi „*tatínkem Fuchsem*“ a Karolem nastává ve chvíli, kdy by Fuchs nevlastního syna rád adoptoval, ale Karol je pyšný na svého mrtvého otce a rád by si ponechal jeho jméno Sidon, což zraní Fuchsovo mužské ego:

„*Já vím,‘ povídá, ‚ty prostě nechceš přijít o to své jméno! Sidon, to zní samozřejmě líp než Fuchs! Samozřejmě!’ (...)* Ne zavrtěl jsem hlavou – ale lhal jsem.“¹²⁰

„*A vzhlížel jsem nahoru na tatínkův¹²¹ portrét a vydržel jsem jeho temný pohled a přísahal jsem, že navždy a věrně zůstanu jeho synem.*“¹²²

Jazykem díla je spisovná čeština, kterou zřídka doplní výrazy expresivní v promluvách některých postav (*prdel, kozy, hovno*). Dominantními motivy celého díla jsou motivy smrti a viny.¹²³ Motiv smrti je přítomen již v první části, kde postavy, o nichž Karol vypráví, postupně umírají, a hrdinu doprovází všudypřítomný obraz mrtvého otce. Neopustí Karola po celé dětství a utváří jeho vztah jak k matce

¹²⁰ SIDON, Karol. *Sen o mém otci*. Praha: Československý spisovatel, 1968, s. 123.

¹²¹ Významnou postavou je „*tatínek Sidon*“, jemuž bude věnován prostor v samostatné podkapitole.

¹²² Tamtéž, s. 114.

¹²³ Vypovídat upřímně a na úrovni. LOPATKA, Jan. *Předpoklady tvorby*. Praha: Československý spisovatel, 1991, s. 339–353.

(u obou zřejmě podmíněn pocitem viny a snahou ji kompenzovat), tak konflikt mezi vztahem k otčimovi a láskou k mrtvému otci. Motiv viny se rozvíjí zvláště v druhé části díla, oba motivy se nakonec spojují v závěrečné části – vinu za další sňatek cítí nejenom matka, ale i Karol. Cítí se být zodpovědný dokonce za smrt svého otce:

„Pokud se týče otcovy smrti, je to nesmysl dávat vinu matce. Spíš já jsem vinen. Kdyby mne nebylo, nebylo by zapotřebí ani peněz... a že jsem tu byl a otevíral nenasytnou pusu... maminka nutila otce, aby šmelil... a on šmelil... já vím, s jakou nenávistí, s jakým hnusem, jak pošpiněn se zdál... až to potom skončilo... neodvratně... osudově... bez pokračování.“¹²⁴

2.7.1 Otec z obrazu

Postava otce je neustále přítomná ve všech částech textu. V první části *Nekrology* je zastoupena méně než ve zbylých částech, ale kontextové zmínky o něm lze najít již zde (např. „(...) a tatínka již Němci zabili“). V *Žákovské knížce* je otec zastoupen častěji, nejčastěji pro vyvolání pocitů viny:

„Karole, vždyť jsi přece slušný chlapec, tys byl přece vždycky džentlmen, co by tomu všemu asi říkal tvůj tatínek... dřív na tebe mohl být hrdý... celkem... ale tyhle dny...? Karole!“¹²⁵

Část *Sen o mém otci* je z hlediska otce nejdůležitější, čtenář má možnost nahlédnout blíže k této tajemné postavě a ke Karolovu vztahu k ní. Otec je ovšem po celou dobu fyzicky nepřítomný, zemřel v raném dětství Karola, který si na něj nepamatuje a o otci se dozvídá od matky či dalších rodinných příslušníků. Karol si tak vytváří svou vlastní, do jisté míry zidealizovanou představu otce, jehož nikdy nepoznal.

Jak je tedy Karolův otec v textu vyobrazen? Alexander Sidon (nazýván také maďarskou podobou Šándor) se narodil v Trnavě. Mluvil maďarsky, ale dle Karola není ani Slovák, ani Čech, ani Maďar, je Žid. Původně rod Sidonů údajně pocházel ze Španělska, na čemž si malý Karol zakládá:

¹²⁴ SIDON, Karol. *Sen o mém otci*. Praha: Československý spisovatel, 1968, s. 135.

¹²⁵ Tamtéž, s. 60.

„(...) Ale [tatínek] nebyl jen tak obyčejný maďarský nebo slovenský Žid, náš rod pochází ze Španělska a jsme šlechta. My.“¹²⁶

Šándorovi rodiče byli bohatí, na což byl Karol náležitě hrdý, ač mu dalo mnoho úsilí si přiznat, že nebyli šlechta, nýbrž jen bohatí řezníci. Karolova matka byla jeho druhá partnerka, byl rozveden s ženou, s níž měl syna Julia. Po válce oba přijeli z Anglie navštívit Karola a jeho matku a společně šli hledat Sidonův hrob na terezínském hřbitově, otcovo jméno však nenašli. Otec je charakterizován jako štíhlý a hezký člověk černých vlasů a očí, s chováním džentlmena, ovšem ne příliš fyzicky zdatný – dle Karolovy matky měl jednu nohu slabší. Byl vzdělaný, rozvážný, klidný, tichý a svým způsobem ke všemu lhostejný, oproti Karolově matce, kterou vidí syn v kontrastu k otci – energická, tvrdá, cílevědomá, bez ukončeného vzdělání. Matka chovala k otci respekt; sedával v pokoji, kde se vznášel cigaretový dým a četl si ve svých cizojazyčných knihách, povznesený a vzdálený.¹²⁷

Otec Sidon byl o šestnáct let starší než matka. Podle Karola matka otce příliš nemilovala a není mu zcela jasné, proč si ho brala – pro postavení nejspíše ne, neboť se brali v roce 1938 a byl Žid, a ze soucitu nejspíše také ne. Otce zavřeli, když hlavnímu hrdinovi dva roky. Za války vyráběl parfémy, které matka pokoutně prodávala a v tom vypravěč vidí pravý důvod, proč otce zavřeli – za černý obchod. Z Pečkárny byl převezen do Terezína, kde zemřel dle úmrtního oznámení na srdeční kolaps. O otcově smrti koluje legenda vzniklá na základě vyprávění jeho spoluvězně, který po válce navštívil Karolovu matku. Tato legenda byla pro Karola nejpodstatnější, otec se prý nahlásil „marod“ před převozem do jiného tábora a nešel do práce, což rozeznilo jiného vězně a nahlásil to:

„Dostavil se ‚Pind‘a‘ a zkopal otce až do bezvědomí. Když se probral, ukázal mu na zem, a aby prý slízl svou krev. (...) Tatínek se zvedl (legenda vrcholí) a říká: ‚Copak jsem zvíře?!‘ A pak již to jde vše ráz na ráz. Znova ho bijí, a když se již nevzpamatovává, neprobouzí k vědomí, věsí ho na hák v jeho cele. Dlouho neumírá, ale přece.“¹²⁸

¹²⁶ SIDON, Karol. *Sen o mém otci*. Praha: Československý spisovatel, 1968 s. 114.

¹²⁷ Zde shledáváme podobnost s otcem z románu *Jsem Kateřina*, kde vystupuje hrdinčin otec v podobné scéně; otec sedící ve své pracovně nad knihami, otec bádající a přemýšlivý – otec Kateřiny jakoby se stylizoval do jejího dědečka, svého otce.

¹²⁸ SIDON, Karol. *Sen o mém otci*. Praha: Československý spisovatel, 1968, s. 119.

V synovi tato legenda zachovává hluboké pocity a jako dítě si představuje jak on, mstitel, mučí a zabíjí onoho člověka, který to tatínkovi provedl. Své pocity lítosti Karol umocňuje pohledem na tatínkův obraz, který u nich doma visí, dojí má sám sebe k slzám, tento akt ještě podtrhuje pouštěním nahrávky *Kol Nidrei* na gramofonu („*díval jsem se na tatínkův portrét a hořce jsem plakal...*“). Vypravěč to z pohledu dospělého komentuje jako jednání, jež mu mělo dát pocítit lásku k tomu, kdo není. Onen obraz je pro Karola jediným ztělesněním otce, které ho provází celým dětstvím. Otec z obrazu syna od malička sledoval na každém kroku svým dlouhým, temným, smutným, nekonečným pohledem, který vyčítal, ale i promíjel. Karol v něm viděl vždy to, co prožíval, i opovržení, chlad a tvrdost, které ho přiváděly k pláči a pocitům viny. Obraz působí také opačně, když si Karol představuje, jak přes utiskující chování matky hrdinsky odolává jejímu bití a pohlíží do tváře mrtvému otci na obraze, pyšně si užívá jeho vytrvalý, neústupný pohled a je hrdý na svou statečnost, za kterou by ho otec jistě ocenil. Pomyslným vrcholem, který ukazuje, jak důležitou roli hraje v domácnosti otcova podobizna, je situace, kdy matka donutí syna přísahat na tatínkovu smrt před jeho obrazem. Matka v synovi od dětství utvářela zidealizovanou podobu otce, ve které ho neustále udržovala, čímž dávala synovi vzor, protože tatínek byl jedním z „*nejčestnějších, nejpravdomluvnějších, nejstatečnějších lidí*“. Syn s otcem vede vnitřní monology, obhájí před ním své chování, omlouvá se, lituje svých prohřešků. Tyto pocity jsou vyvolávány především matkou, která je svým nespravedlivým chováním v synovi často vzbuzuje. Obraz již dospělému vypravěči visí v pracovně a je pro něj stejně živoucí jako tenkrát, pociťuje však napětí z temného a pevného pohledu otce z obrazu.¹²⁹ Motiv obrazu otce se objevuje také v díle Egona Hostovského *Dům bez pána*. Nelze vyloučit, že se tímto motivem Karol Sidon inspiroval:

„*Měsíc, neskutečně rozšířený oblačným kolem, stoupá po okně a zsinale ozařuje podobiznu tatínkova otce. Je to podobizna starého žida s černou šabesovou čepičkou na hlavě a s předlouhými bílými vousy. Byl rabínem a neměl nás rád. Zřekl se mého otce, nesmířil se s ním ani v hodině smrti.*(...)“¹³⁰

¹²⁹ Motiv totožného obrazu se objevuje i v dříve analyzovaném díle *Jsem Kateřina* (autoři jsou v rodinném vztahu otec – dcera), kde se obraz objevuje v pracovně otce hlavní hrdinky, viz výše.

¹³⁰ HOSTOVSKÝ, Egon. *Dům bez pána*. Praha: ERM, 1995, s. 15.

Hlavní hrdina byl pyšný na svého otce a jeho židovský původ, sám sebe často stavěl před okolím do lítostivé či úctyhodné pozice, byl přece tím, komu „*umučili tatínka v Terezíně*“, a proto se od něj už od dětství očekávalo rozumné a dospělé chování. Vzbuzoval pozornost nezvyklým příjmením, odmítl adopci otčíma Fuchse, protože by mu tento akt ubral na tajemnosti i odlišnosti, které si do jisté míry užíval:

*„Proč se maminka jmenuje jinak než ty?‘ Já tichým hlasem: ‚Tatínek zemřel. Zabili ho v Terezíně. Maminka se podruhé vdala.‘ ‚Ach tak,‘ řeknou oni a litují mě.“*¹³¹

Pro vypravěče je podstatná živoucí legenda utvořená kolem jeho otce, protože je vším, co mu kromě obrazu zbylo, vzpomínky nemá žádné. Bez vlastního otce se necítí celý, touží svůj život naplnit prací na scelení, přitom jej však naplňuje hledáním ztracené části – otce.

---

¹³¹ SIDON, Karol. *Sen o mém otci*. Praha: Československý spisovatel, 1968, s. 114.

ZÁVĚR

Na tomto místě předložíme charakteristiku otců, k níž jsme dospěli na základě interpretační analýzy vybraných děl. Postavy otců se vyznačovaly společnými rysy, jež se opakovaně objevovaly ve všech dílech a utvořily tak určitý obraz otce.

Postava otce je v rodině zastoupena vždy jako chybějící prvek, postrádaný z několika důvodů:

- 1) Otec emigroval – tyto postavy se vyskytují ve všech analyzovaných dílech Ireny Douskové, kde otec emigruje záhy po narození dcery do USA a později do Izraele, a také v próze Kateřiny Sidonové, kde otec emigruje do Německa.
- 2) Otec zemřel – postava otce v díle Karola Sidona *Sen o mém otci*, kde je otec obětí holocaustu a v díle *Darda* Ireny Douskové, kde otec umírá stářím (dílo částečně spadá i do předchozí kategorie).
- 3) Rodiče se rozvedli – otec z románu Jana Faktora a Kateřiny Sidonové.

V dílech Douskové si hrdinka ve svém dětství na otce nepamatuje a není jisté, zda se s ním někdy setká. K osobnímu setkání nakonec dochází a z otce nikdy nepoznaného se stává otec poznáný. Nepoznaný je i otec ze Sidonovy prózy, ale tento otec se nikdy poznáním stát nemůže, neboť v raném dětství hlavního hrdiny umírá. Oba otcové tím, že nejsou v životě hrdinů fyzicky přítomní, mohou svádět k přehnanému idealizování či naopak ukřivdění hrdinů, což se v obou analyzovaných dílech vyskytlo. Pro Sidonova vypravěče Karola je jeho otec idolem a hrdinou bez jakýchkoliv pochybností, tuto představu ještě přiživuje matka. Naopak Helenka v prózách Ireny Douskové nepřítomného otce v dětství zavrhně a přebírá matčinu křivdu, že je otec opustil a emigroval.

Hrdinové próz Kateřiny Sidonové a Jana Faktora se se svými otci znají od dětství. Vypravěčka z díla *Jsem Kateřina* dokonce jako jediná strávila část dětství se svým otcem v jedné domácnosti, než se rodiče rozvedli. Do té doby tak jako jediná z hrdinů poznala harmonické dětství v úplné rodině, s laskavým milujícím otcem, který se dceři pozorně věnoval. Faktorův hrdina Jiřík s otcem v jedné domácnosti

nežije, ale schází se s ním pravidelně každý víkend, jak je dohodnuto mezi rozvedenými rodiči.

Ačkoliv se mnohdy otec v životě hrdiny vyskytuje, a to i pravidelně, jako u Jiříka, zůstává stále prvkem, který chybí v každodenním životě a nezastupuje klasickou roli otce. V případě Jiříkova otce nejsou funkční ani pravidelné víkendové návštěvy. Tento otec svou trapností a slaboštvím nemůže být synovi dostatečným vzorem muže, což v dětství hrdinovi zásadně chybí.

V dílech Douskové a Sidona se vyskytuje postava otčima, která má s nevlastním dítětem vztah založený na vzájemné úctě a respektu, ale hrdinové si zároveň uvědomují existenci svých biologických otců. Objevuje se zde však jiný problém, společný pro oba hrdiny, Helenku i Karola. Oba nesou židovská příjmení svých nepřítomných otců, kdežto matky mají příjmení jiná – buďto své vlastní za svobodna (Helenina matka), nebo příjmení po otčimovi (Karolova matka). Helenka i Karol proto byli v dětství středem pozornosti (ať už v pozitivním slova smyslu, kdy byl Karol na své „tajemné“ příjmení Sidon pyšný, či naopak, když byla Helenka pro své příjmení Freisteinová vysmívána dětským kolektivem a její příjmení bylo nelichotivě komoleno).

Jednotným prvkem postav otců je také to, že kromě vlastních dětí, které jsou v analyzovaných dílech hlavními hrdiny a vypravěči, mají také další děti s jinými ženami. Otec v prózách Douskové, Josef Goldstein i Karel Freistein, se v emigraci znovu žení a mají dvě děti. Otec Karol v díle Sidonové má po rozvodu novou ženu a s ní dvě děti, Jiříkův otec z Faktorova románu má také další dítě s novou ženou. V Sidonově *Snu o mém otci* je situace opačná, hlavní hrdina Karol není prvorozeným synem svého otce; jeho otec byl již rozvedený a po rozvodu si vzal Karolovu matku. Z předchozího manželství má jednoho syna. Z výše uvedeného je zřejmé, že žádná z rodin nebyla nikdy úplná a častým důvodem, proč otec v rodině chyběl, byl jeho židovský původ, kvůli němuž byl zavražděn (otec ze Sidonova díla), případně emigroval (otec v prózách Douskové, Sidonové). Jiříkův otec jako jediný nebyl Žid, ale naopak měla židovský původ Jiříkova matka, který také určitým způsobem do jejího manželství zasáhl. Žila v jedné domácnosti s dvanácti ženami (ať už blízce či vzdáleně příbuznými), které přežily holocaust, a po válce, jelikož přišly o své nejbližší rodiny, zůstaly v jednom společenství. V této domácnosti nebylo pro muže

místo. Je tedy jasné, že každé rodiny se dotkl holocaust a zapříčinil její neúplnost, ať už přímo (otec Šándor ze Sidonovy prózy zemřel v Terezíně), či nepřímo (obětí byl jiný příslušník rodiny, prarodiče a další příbuzní). Traumatem šoa a jeho přenosem se zabývá množství literatury, z autorů zde jmenujme například Eleonóru Hamar, Alenu Heitlingerovou či Jiřího Holého, který se tímto tématem zabývá v české literatuře.¹³²

Dalším společným prvkem všech analyzovaných próz jsou postavy matek, které mají navzájem podobné vlastnosti a zaujímají obdobné role ve svých rodinách – jsou hlavou rodiny, jsou tedy ženy dominantní, soběstačné a výchovu svých dětí mají pevně ve svých rukou, děti trestají někdy až přehnaně přísně, otčímové do jejich výchovy zasahují jen zřídka, pouze v případě, když jsou o pomoc požádáni. Tento model rodiny je typický v židovských rodinách, kde jsou obvykle charakteristické vztahy otec-matka-syn. Matka přehnaně ochraňuje a pečuje o dítě, autoritu získává v rodině vyvoláváním pocitů viny a také tím, že předstírá odepření své lásky. Naopak otec přenechává hlavní slovo manželce, a to nejen v životě dítěte, ale i svém vlastním, dítě moc netrestá, tuto úlohu zastává diktátorská matka. Otec bývá často bezmocnou, laxní postavou a stává se, že syn nepřijme, na rozdíl od synů z jiných typů rodin, tento otcovský model.¹³³ Ačkoliv v analyzovaných dílech byly rodiny jen s částečně židovskými kořeny, a to většinou po otci (vyjma rodiny Jiříka), byla hierarchie v rodinách velmi podobná, ne-li totožná.

Co tedy říci závěrem? Obraz otce v analyzované literatuře je na základě výše uvedeného do jisté míry konzistentní až na drobné odchylky, které jsou na místě; každá rodina je totiž individualitou a má vždy odlišné zkušenosti, jež její život utváří. Hlavní spojující prvek, který rezonuje všemi zde představenými díly, je ovšem neměnný, ať už je rodinné pozadí jakékoliv (otec je mrtvý, či naopak hrdina s otcem udržuje pravidelný kontakt), otec je vždy postavou chybějící a v životě hrdinů nezastává plnohodnotné funkce. Nelze si také nepovšimnout provázanosti života autorů a jejich textů, které v konečném důsledku mohly vzniknout jako texty terapeutické.

---

¹³² HOLÝ, Jiří et al. *Šoa v české literatuře a v kulturní paměti*. 1. vyd. Praha: Akropolis, 2011. 309 s. ISBN 978-80-87481-14-1.

¹³³ YABLONSKY, Lewis. *Otcové & synové*. Praha: Portál, 1995, s. 59.

Seznam použité literatury

Primární literatura

DOUSKOVÁ, Irena. *Goldstein píše dceři*. Vyd. 1. Brno: Druhé město, 2006. 164 s. ISBN 80-7227-253-5.

DOUSKOVÁ, Irena. *Hrdý Budžes*. Vyd. 2., v Petrově 1. Brno: Petrov, 2002. 166 s. ISBN 80-7227-132-6.

DOUSKOVÁ, Irena. *Oněgin byl Rusák*. Vyd. 1. Brno: Druhé město, 2006. 258 s. ISBN 80-7227-244-6.

DOUSKOVÁ, Irena. *Darda*. Vyd. 1. Brno: Druhé město, 2011. 193 s. ISBN 978-80-7227-314-0.

FAKTOR, Jan. *Jiříkovy starosti o minulost*. Překlad Radovan Charvát. Vyd. 1. Praha: Plus, 2015. 493 stran. ISBN 978-80-259-0091-8.

SIDON, Karol. *Sen o mém otci*. Vyd. 1. Praha: Československý spisovatel, 1968. 139, [1] s. Život kolem nás. Malá řada; Sv. 31.

SIDONOVÁ, Kateřina. *Jsem Kateřina*. Vyd. 1. Praha: Mladá fronta, 2002. 172 s. Česká próza; sv. č. 2. ISBN 80-204-0977-7.

Sekundární literatura

CINGER, František. Kateřina Sidonová o trucu i laskavosti. *Novinky.cz* [online]. 2003 [cit. 2016-03-24]. Dostupné z: <http://www.novinky.cz/kultura/3341-katerina-sidonova-o-trucu-i-laskavosti.html>

DOUSKOVÁ, Irena. Pytel Plný papírků. *Maskil* [online]. 2003, 2(9) [cit. 2016-02-21]. Dostupné z: <http://www.maskil.cz/9a/4.htm>

DUŠKOVÁ, Anna. A hrdý Budžes vytrval. *Literární noviny* 10, 1999, č. 4, s. 7.

FOLDYNA, Lukáš. Staré práce Kateřiny Sidonové. *Host*. 2006, č. 7, s. 42. ISSN 1211-9938.

HOSTOVSKÝ, Egon. *Dům bez pána*. 4.v. Praha: ERM, 1995. 225 s. Spisy Egona Hostovského; Sv.3. ISBN 80-85913-00-3.

HVÍŽĎALA, Karel. Karol Sidon. *Reflex*. 2004, 14(35), s. 56–59.

CHUCHMA, Josef. Irena Dousková píšící ve verších - žádná legrace. In: *IDNES.cz: Kavárna on-line* [online]. © 1999 – 2013 [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: http://zpravy.idnes.cz/irena-douskova-pisici-ve-versich-zadna-legrace-fqe-/kavarna.aspx?c=A091009_155040_kavarna_vel

JARÁ, Dana, VERECKÁ, Tereza. Mé knihy nejsou jen veselé. *LitENky* [online]. roč. 2005/2006, č. 5-6/20 [cit. 2016-02-14]. Dostupné z: <http://litenky.ff.cuni.cz/clanek.php/id-1547>

JELÍNEK, Jan. Rabín Karol Sidon je autorem nového česko-hebrejského překladu Tóry. *Český rozhlas* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: <http://www.rozhlas.cz/nabozenstvi/zpravy/zprava/rabin-karol-sidon-je-autorem-noveho-ceskohebrejskeho-prekladu-tory--1092426>

KLUSÁKOVÁ, Jana. Kateřina Sidonová, autorka knihy *Jsem Kateřina*. *Radiožurnál* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://www.rozhlas.cz/radiozurnal/publ_izurnal/zprava/katerina-sidonova-autorka-knihy-jsem-katerina--63529

Vypovídat upřímně a na úrovni. In LOPATKA, Jan. *Předpoklady tvorby*. 1. Praha: Československý spisovatel, 1991, s. 339–353.

NĚMEČKOVÁ, Alena. První báseň se jmenovala prase, říká autorka hry *Hrdý Budžes*. *Ona iDnes.cz* [online]. 1. 12. 2008, [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: http://ona.idnes.cz/prvni-basen-se-jmenovala-prase-rika-autorka-hry-hrdy-budzes-p4t-spolecnost.aspx?c=A081130_183017_ona_ony_ves

PAPOUŠEK, Vladimír. Karol Sidon. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. 2012 [cit. 2016-02-22]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=969&hl=sidon+>

PETRŮ, Eduard. *Úvod do studia literární vědy*. Vyd. 1. Olomouc: Rubico, 2000. 187 s. ISBN 80-85839-44-X.

PISTORIUS, Luboš. Zpráva o Karlu Sidonovi. *Svět a divadlo*. 1991, (3), s. 83–91.

PŘIBÁŇOVÁ, Alena Irena Dousková. In: *Slovník české literatury po roce 1945* [online]. [cit. 2016-02-09]. Dostupné z: <http://www.slovníkceskeliteratury.cz/showContent.jsp?docId=1637&hl=irena+douskov%C3%A1>

ŠPORKOVÁ, Alena. Kterak chudák Jakub ke štěstí přišel. *Tvar*. 2005, č. 5, s. 22. ISSN 0862-657 X.

VOSLÁŘOVÁ, Marie. Neuvěřitelná historie jedné knihy. Rozhovor s Janem Faktorem. *iLiteratura.cz* [online]. 2015-05-17 [cit. 2016-02-26]. Dostupné z: <http://www.iliteratura.cz/Clanek/34785/faktor-jan>

YABLONSKY, Lewis. *Otcové & synové*. Překlad Jiří Foltýn. Vyd. 1. Praha: Portál, 1995. 59 s. ISBN 80-7178-075-8.

ZÍDEK, Petr. Spisovatel Faktor o sexu v 60. letech: Všichni měli milenky, bylo to normální. In *LIDOVKY.CZ* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://www.lidovky.cz/spisovatel-faktor-o-sexu-v-60-letech-vsichni-meli-milenky-bylo-to-normalni-1lz-/kultura.aspx?c=A150716_134844_in_kultura_ELE

Literární podvrh roku? Rabín Karol Sidon je zřejmě Chaim Cigan. *iDnes.cz* [online]. [cit. 2016-03-23]. Dostupné z: http://kultura.zpravy.idnes.cz/karol-sidon-je-cigan-049-/literatura.aspx?c=A140327_094701_literatura_ob

AUDIO: Goldstein píše dceři, Arnošt Goldflam to čte Ireně Douskové. *iDnes.cz* [online]. [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: http://kultura.zpravy.idnes.cz/goldflam-douskova-audiokniha-dj5-/literatura.aspx?c=A150918_132402_literatura_ob

Hrdý Budžes. *Divadlo A. Dvořáka Příbram* [online]. [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: <http://www.divadlopribram.eu/repertoar/hrdy-budzes/>

Jan Faktor: Jiříkovy starosti o minulost. *iVysílání* [online]. [cit. 2016-04-06]. Dostupné z: <http://www.ceskatelevize.cz/ivysilani/10619821880-u-zavesene-knihy/215411000170019/obsah/400367-jan-faktor-jirikovy-starosti-o-minulost>

Oněgin byl Rusák. *Divadlo v Dlouhé* [online]. [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: <http://www.divadlovdlouhe.cz/repertoar/onegin-byl-rusak/>

Hrdý Budžes po 40 letech se vrací s Hrzánovou, hru uvede Jan Hrušínský. *iDnes.cz* [online]. [cit. 2016-03-29]. Dostupné z: http://kultura.zpravy.idnes.cz/hrdy-budzes-po-40-letech-070-/divadlo.aspx?c=A120831_111214_divadlo_ptk

Anotace

Jméno a příjmení: Bc. Nina Černochová

Název katedry: Centrum judaistických studií Kurta a Ursuly Schubertových

Název fakulty: Filozofická fakulta

Název diplomové práce: Obraz otce v poválečné židovské literatuře

Vedoucí diplomové práce: Mgr. Daniel Soukup, Ph.D.

Počet stran: 66

Počet znaků: 125 320

Počet příloh: 0

Počet titulů použité literatury:

Klíčová slova: otec, poválečná židovská literatura, Irena Dousková, Kateřina Sidonová, Jan Faktor, Karol Sidon

Keywords: father, post-war jewish literature, Irena Dousková, Kateřina Sidonová, Jan Faktor, Karol Sidon

Anotace: Diplomová práce se zabývá zobrazením postavy otce v poválečné židovské literatuře ve vybraných prózách českých autorů, kterými jsou Irena Dousková, Kateřina Sidonová, Karol Sidon a Jan Faktor. V první části práce se čtenář seznámí s jejich biografii a tvorbou, což usnadní pochopení kontextu analyzovaných děl. V následující části jsou jednotlivá vybraná díla podrobena interpretační analýze, jež je zaměřena na postavu otce. V závěru práce je předložena souhrnná charakteristika otců, kteří se v dílčích prózách vyskytovali.

Summary:

My thesis is focused on portrayal of father's character in post-war Jewish literature of these Czech authors: Irena Dousková, Kateřina Sidonová, Karol Sidon and Jan Faktor. In the first part there are introduced those authors' biographies and their literary output that make comprehension of analysis works context easy. In the next

part there are the particular works researched by interpretive analysis that deals with father's character. The last part of my thesis sums up fathers' characteristics that occur in particular proses.